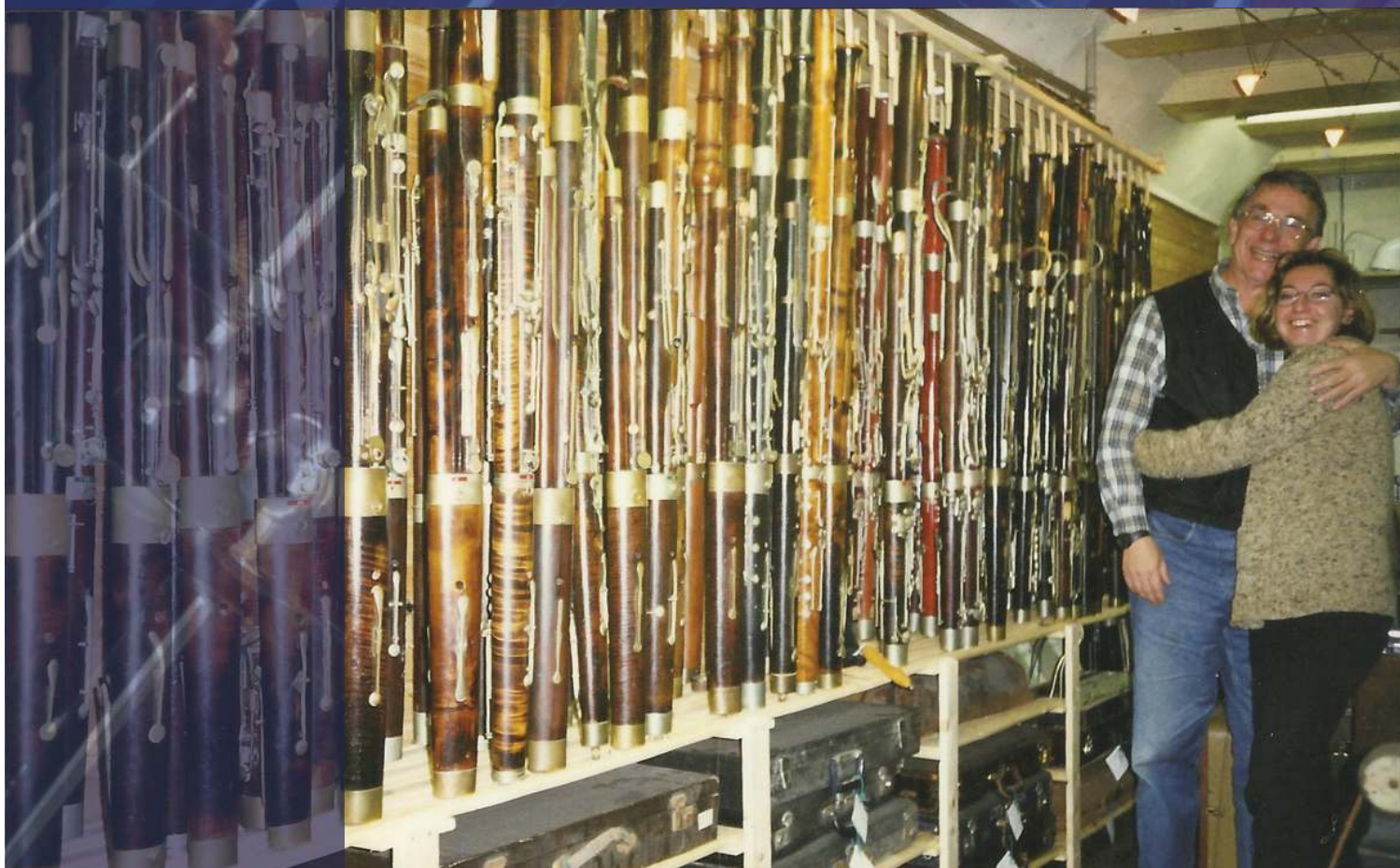

DE FAGOT

TIJDSCHRIFT VOOR FAGOTTISTEN NUMMER 13 | DECEMBER 2014

FRANS BAAN
NIEUWE ONTWIKKELINGEN
FAGOT 500
CLASSIC YOUNG MASTER

HERINNERINGEN AAN HENK DE WIT

Fagot 500

**Graag stel ik aan
u voor het bestuur
van de stichting
fagot 500!**

Thomas Oltheten

Dolf Rueb, algemeen lid

Thomas Oltheten, voorzitter

Maurits Haenen, lid

Dorothe Rothbarth, secretaris

Elles Visser, Penningmeester

Wie zijn wij en wat gaan we doen?

Dolf

Zolang ik nog advocaat bij Höcker ben kunnen we met dit uitzicht op het Vondelpark vergaderen. Lang geleden ben ik van de klarinet op de fagot overgestapt, een beslissing die mijn bestaan zeer verrijkt heeft (blaaskwintet etc, amateur symfonieorkest), maar daar ook wel wat dwang in het gebracht (embouchure op peil houden, partijen instuderen).

Dorothe

Het was liefde op het eerste gezicht toen ik op mijn 16e voor het eerst een fagot in mijn handen kreeg. Mijn Püchner en ik hebben samen veel beleefd: uren gestudeerd onder begeleiding van Joep Terwey en John Mostard, muziek gemaakt bij symfonieorkesten, muziektheater, cabaret en ensembles, en veel lesgegeven. Daarna heeft mijn fagot een winterslaap gehouden in de berging, omdat ik als docent privaatrecht en coach aan het werk ben gegaan. Sinds een paar jaar trekken wij weer samen op: we spelen in een band en in een operetteorkest. Ik vier graag in 2016 feest voor ons mooie instrument.

Thomas

Fagottist, ik bespeel diverse (historische) fagotten, van dulciaan tot m'n moderne Yamaha fagot. Hiervoor maak ik eindeloos veel en allemaal verschillende rieten waar ik uiteindelijk heel veel plezier aan beleef. Naast mijn werk met en voor het Apollo Ensemble speel ik in vele andere ensembles en orkesten. Met fagot 500 wil ik samen

met het bestuur een mooi festival neer zetten waarbij de fagot in al z'n vormen en al z'n mogelijkheden naar voren komt.

Elles

Projectmanager in verschillende organisaties maar het liefst in de non-profit. Zeven jaar geleden begonnen met fagotspelen, omdat ... ik viel voor het geluid en het robuuste instrument. Inmiddels een haat-liefde relatie opgebouwd met de fagot. Want wat is het moeilijk om het goed onder de knie te krijgen en wat is het mooi als het een beetje lukt. Toen ik voor het eerst een concert hoorde met vier fagotten was ik zwaar onder de indruk. Het klonk als een compleet orkest. Daar hoop ik veel meer van te horen op Fagot 500.

Maurits

Interim manager en voormalig orkest directeur, 59 jaar oud. Ik werk in de cultuursector waar ik graag lastige problemen tot een

goede oplossing breng. Sinds 1971 speel ik fagot, in allerlei orkesten en ensembles, soms heel intensief. Ik ben al 25 jaar blij met mijn bijzondere Heckel nr 8523 uit 1940, die ik overnam van Louis Stotijn. Fagot 500 zorgt naar ik hoop voor veel aandacht voor de fagot, het mooiste instrument van de afgelopen 500 jaar, en voor inspirerende muzikale momenten.

Als bestuur zijn we nu bezig met het plannen, begroten en organiseren van het festival in 2016. Vanuit de orkesten en vanuit de omroepen is er al veel belangstelling. Zo gaat de Philharmonie Zuid Nederland het door Bram van Sambeek uit het stof bevrijdde fagot concert van Du Puy in 2016 wel acht keer brengen met Bram als solist! De eerste opgaven voor het festival en concours zelf: "wanneer en waar" zijn we bijna uit. Ondertussen komen we bijna maandelijks bijeen en werken we met veel plezier aan Fagot 500.

(advertentie)

Riet-en-fagot.nl
omdat ieder(s) instrument zorg verdient

Nieuw:
hoge kwaliteit fagotrieten,
direct leverbaar,
in diverse modellen.

www.riet-en-fagot.nl / 06-40254651

RESERVERIET

Met dank aan Victor Tamboer

PEDANTICBASSOONIST.COM

The Pedantic Bassoonist

A bassoon with a view

Search

FAGOTNETWERK

De Fagot is een uitgave van het Fagotnetwerk en verschijnt twee maal per jaar.

Leden van het Fagotnetwerk ontvangen De Fagot kosteloos. De kosten voor een abonnement op jaargang 2014 bedragen € 20.

Aanmelden voor abonnementen: defagot@fagotnetwerk.org
Informatie over advertenties: defagot@fagotnetwerk.org

Uitgever: Dick Hanemaayer
Vormgeving: Textcetera, Den Haag
Druk en verzending: Control Media bvba, Wildert, België

Overname van teksten en afbeeldingen uit dit blad is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van het Fagotnetwerk;
mail: defagot@fagotnetwerk.org

Disclaimer: van materiaal afkomstig van websites is getracht de rechthebbende te achterhalen. In geval dat niet gelukt is, kunnen belanghebbenden zich melden op defagot@fagotnetwerk.org

Omslagfoto: Henk de Wit, Daniele Bazzoni en
Henks fagotverzameling

COLOFON

INHOUD

HERINNERINGEN AAN HENK DE WIT	4
BASSOONCOLLECTION.COM	8
FRANS BAAN	10
FAGOT OP DE PLANKEN	14
MASTERCLASS GUSTAVO NÚÑEZ EN METTE LAUGS	15
INTERVIEW THOMAS DULFER	16
NIEUWE ONTWIKKELINGEN AAN DE FAGOT	17
COLUMN: EEN FAGOT OP AFSTAND	19
LEFREQUE	20
VOOR U BELUISTERD	22
THE ROARING TWENTIES	23

Herinneringen aan Henk de Wit

Ik had het voorrecht om twee oudere broers te hebben - 10 en 15 jaar ouder dan ik - die de muzikale aanleg van onze moeder hadden meegekregen; zij zijn zeer succesvolle musici geworden met diploma's van de Eastman School en de University of Southern California. Beide speelden op jonge leeftijd klarinet en saxofoon, en één van beide broers werd een uitstekend fagottist, docent en wetenschapper. De andere werd dirigent, componist en arrangeur, en bleef klarinettist. Maar ook hij speelde zodanig fagot dat wij trio's konden spelen. En zo begint dit verhaal.

Als jong student had ik het voorrecht les te krijgen van Jacob Bos, een Nederlandse immigrant die na de Tweede Wereldoorlog naar de VS emigreerde. Hij liet een leven als uitvoerend musicus en docent achter zich en begon in het door hem verkozen land een nieuw bestaan. Hij vertrouwd met de Nederlandse blaasmuziek-traditie uit de vroege jaren zestig. Toen hij hoorde dat mijn broers en ik fagottrio's speelde zei hij tegen mij 'Je moet de De Wit-familie ontmoeten'. Het was wel een naam die bleef hangen maar in die fase was het te duur en te ingewikkeld om naar Europa te reizen.

Ik dacht er verder niet meer aan tot tien jaar later toen ik in de leer was bij Phillip Young, één van de belangrijkste onderzoekers en auteurs op het gebied van de organologie, de studie van de geschiedenis en de evolutie van muziekinstrumenten, in het bijzonder de houtblaasinstrumenten. Toen Young hoorde dat ik een jaar sabbatical zou nemen als docent aan de University of Victoria, waar wij collega's waren, stond hij erop dat ik de De Wit familie zou bezoeken, en op z'n minst Henk de Wit. Hij was toen, midden jaren zeventig, al bekend vanwege zijn fagotverzameling en ander materiaal - één der mooiste verzamelingen ter wereld. De verzameling trok de belangstelling van vele onderzoekers, instrumentmakers, historici

en fagottisten die meer wilden weten van de geschiedenis van de fagot en van de productie ervan.

Tijdens mijn sabbatical maakte ik in Basel bij de Scola Cantorum Basiliensis studie van de barokfagot en van de geschiedenis ervan. Het was toen duidelijk dat ik op pelgrimstocht moest naar Henk de Wit. Ik maakte deze reis vanuit Brussel waar ik was in verband met een tournee van Musica Fiata waarin ik dulciaan speelde; we speelden Monteverdi's Vespers. Ik had Henks telefoonnummer, belde hem met de vraag of ik op bezoek kon komen, en uiteraard was zijn reactie 'kom maar langs' en hij gaf me zijn adres. Ik kwam met bagage en instrument aan in Amsterdam en kwam terecht in een gebied met smalle, kronkelige straatjes, op weg naar de Bantammerstraat. Maar hoe ik ook zocht, er was in de Bantammerstraat geen woning met het door mij gezochte nummer. Ik heb een marionetten-theater gevonden, ik was geschokt door de ramen in het red light district, ik was alweer op weg naar het station voor de volgende trein terug, uitgeput en doorweekt van de regen. Maar ik besloot Henk nog één keer te bellen. Hij zei me te blijven waar ik was, hij kwam er aan en zou me meenemen. Ik had de verkeerde straat gezocht; het moest zijn de Buiten Bantammerstraat, ik had de kaart niet goed gelezen en natuurlijk nog geen smartphone met GPS ..

Hoe dan ook, ik werd joviaal welkom geheten, met ook wel enig leedvermaak over de benarde situatie waarin ik terecht was gekomen. Hij nam me mee naar de wondere wereld van zijn grachtenhuis en

bij een kop koffie en speculaas begon een vriendschap die niet meer zou eindigen.

Ons eerste gesprek ging over gezamenlijke kennissen en toen ik Jacob Bos noemde was Henk zichtbaar geschrokken. Bos was ooit leraar van zijn vader; voor mij was Bos een belangrijke en persoonlijke relatie. Henk verteld mij veel over zijn vader en toen hij hoorde dat ik Canadees was geworden vanwege de Vietnam-oorlog (niet om de dienstplicht te ontduiken zoals door velen is gespeculeerd maar als protest van een gewetensbezwaarde die drie jaar lang in het leger had gediend), voelde hij nog meer verwantschap. Zijn vader, Henk senior, was in zijn jeugd praktiserend communist en in een steeds ernstiger wordende situatie in de aanloop naar de oorlog, is hij pacifist geworden; tijdens de oorlog nam hij deel in het ondergrondse verzet.

Nog voor de bezetting van Nederland door de nazi's, in 1939, ontving Henk senior zijn geliefde Heckel fagot, uit de 8000 serie. Jacob Bos had inmiddels Henk senior naar P.J. Elders, solo fagottist van het Concertgebouw Orkest, gestuurd om les bij hem te nemen.

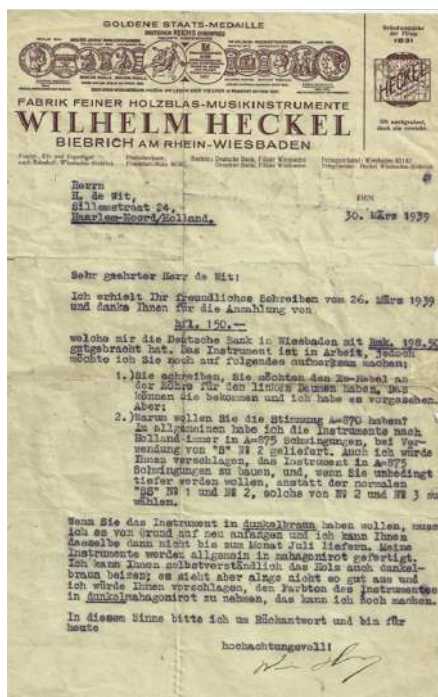
Op de foto van Elders is te zien dat hij op een eenvoudig instrument speelde: geen lh-kleppen voor hoge noten, waarschijnlijk geen rollers, en wellicht zelfs geen piano-mechaniek. Maar Henk senior wilde op zijn fagot alles wat Heckel te bieden had aan kleppen en rollers. Volgens Henk junior had zijn vader een Heckel besteld met daarop

P. Elders

Amsterdam, Buiten Bantammerstraat

de meest exotische opties, rollers, As-Bes triller, een extra As onderaan de laars, een Frans pianomechaniek voor de linker hand, et cetera. Maar de hoge e-klep en voeringen in de toongaten waren toen nog niet gebruikelijk. In het archief van Henk junior bevindt zich een mooie brief van Wilhelm Heckel aan Henk senior, verstuurd vlak voordat het instrument gereed was (toen werd een nieuwe Heckel binnen een paar maanden geleverd in plaats van zeven jaar zoals nu het geval is). De brief gaat in op de kwestie van de stemming. Henk senior had gevraagd om een instrument met A = 870 (A = 435, opmerkelijk laag waar nu A = 443 gebruikelijk is). Heckel schrijft dat hij al eerder in Nederland een instrument heeft geleverd met A = 875, en adviseert om met een langere es te spelen wanneer de stemming lager moet.

Verder is er discussie over de kleur van de lak. Henk senior had donker bruin besteld. Heckel merkt op dat indien hij werkelijk die kleur wil, ze opnieuw moeten beginnen met de bouw van de fagot hetgeen de oplevering vertraagt. Heckel houdt het liever bij het gebruikelijk donkere mahonie rood. Zo werd het instrument geleverd. Henk junior herinnerde zich dat toen de fagot geleverd werd, Elders er een blik op wierp en direct weer de koffer dicht deed; hij wilde het instrument niet meer zien omdat er teveel kleppen op zaten ..

Henk senior speelde in het orkest in Haarlem en in de radio-orkesten; zijn carrière stopte toen de oorlog uitbrak en Neder-

land leed onder de Nazi-overheersing. Al vroeg in de bezettingstijd hebben hij en zijn verzetsgroep een trein opgeblazen waarvan gedacht werd dat er een aantal Nazi-officieren in zat. Maar het bleek een valstrik te zijn: het was een trein die vooruit reed op de trein met de officieren. Hij werd gearresteerd en kwam in de gevangenis terecht. Het leven in de gevangenis was alleen draaglijk omdat de bewakers Nederlanders waren. In deze periode leerde hij het vak van boekbinder. Nadat hij vrij was gekomen dook hij onder op een boerderij in Noord-Holland en bleef betrokken bij het verzet. Dat bleef zo tot aan het einde van de oorlog; na de bevrijding hervatte hij zijn werk als uitvoerend musicus en als docent, tot in de jaren tachtig. Bij mijn latere bezoeken aan Henk bracht ik altijd muziek mee die ik had gevonden in oude uitgaven of als fotokopieën, die ik dan bij hem achter liet om te reproduceren. Ik kreeg ze meestal mooi door Henk senior - nu gepensioneerd - ingebonden terug.

Henk senior en Henk junior

aan Henk vond plaats in de jaren tachtig, tijdens tournees door Europa en tijdens een sabbatical jaar waarin ik fagot en kamermuziek doceerde aan het Conservatorium in Utrecht, in 1982-1983. Het was een prachtig en vruchtbaar jaar; en voor mijn dochters, toen zes en acht jaar oud, een bijzondere tijd omdat ze op een Nederlandse school zaten en in de Nederlandse cultuur leefden. Foto's van mijn dochters hingen bij Henk aan de muur. Ik ging vaak in Amsterdam op bezoek en had regelmatig schnabbels bij orkesten en ensembles, waaronder bij het Noord-Hollands Symfonie Orkest waarin ook Henk senior had gespeeld.

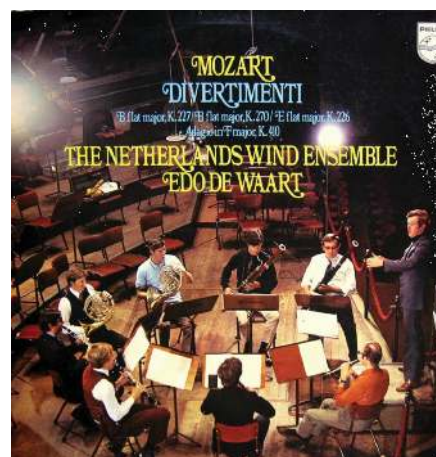
Regelmatig ging ik bij Henk op bezoek, meestal onaangekondigd. Het was iedere keer weer een feest, altijd was er de geur van koffie en meestal was er al wel een bezoeker, voor een fagotreparatie, voor een taxatie, op zoek naar verborgen informatie of muziek of om te luisteren naar oude uitvoeringen op vinyl, cassette of band. Velen bezochten het huis van Henk en hij

was het middelpunt, niet alleen omdat hij veel vragen beantwoordde, maar er ook veel stelde. Hij onderwees graag, vaak met onverwachte wendingen, met vragen over het leven of over muziek die mensen van hun stuk konden brengen en konden uitdagen. 'Waarom speel je dat zo ... probeer het op een andere manier realiseer je dat .. praat erover dat ...'. Buitengewoon stimulerend.

Henk de Wit, Jesse Read

Henk heeft mij aangemoedigd wanneer ik, op verschillende momenten in mijn ontwikkeling, onzeker was over mijn spel. Hij was uitgesproken positief toen ik in dubio was over mijn eerste solo-opname. Ik had het project wellicht gestopt wanneer hij niet gevraagd had om opnames te kunnen beluisteren. Ik was verbaasd, geraakt en trots toen Etcetera mij een contract gaf, waarna de opname van de Devienne sonates zou worden uitgebracht. Een jaar later kreeg ik het verzoek terug te gaan naar Amsterdam en de opname over te doen, vanwege de overstap naar digitale opnametechnieken. Ik geloof dat ik in de tweede opname vrijer en meer zelfverzekerd speelde. Ook hierover was Henk zeer positief; ik was daar dankbaar voor want Henk had een kritisch oor en was veeleisend.

Dit was de periode vlak na een reeks opnames met het Nederlands Blazers Ensemble waar Henk bij betrokken was. Op de opname kan men horen hoe nauwkeurig Henk speelde qua ritmiek en intonatie. Hij gaf

een ensemble veel stabiliteit en een mooi geluid. Henk kon mooie verhalen vertellen over tournees en over een verblijf van het NBE in de VS.

Ieder bezoek aan Henk was een reis in een nieuwe wereld. Er klonk altijd muziek, een nieuwe ontdekking van een geheel onbekende zanger, een folk groep, onbekend repertoire, verbazingwekkende musici, oude muziek en heel soms fagotmuziek ... De muren hingen vol met afbeeldingen en memorabilia over de fagot, die elk om uitleg vroeg maar daarvoor ontbrak de tijd. Gesprekken waren intensief, soms uitputtend en konden stil vallen wanneer muziek de aandacht trok.

Henk noemde zijn huis ironisch 'hotel' - hij was er de laatste jaren licht ongemakkelijk over dat het huis op lijsten voor backpackers en coach-surfers stond, en hij kon nooit nee zeggen. Bij hem overnachten was altijd een avontuur; het huis, gebouwd in 1690, was sinds de oorlog niet meer gemoderniseerd, en dus waren toiletten en warm water voorziening verouderd. Hierdoor trad een scheiding op tussen avonturiers en reizigers die beter thuis hadden kunnen blijven.

's Ochtend ging er veel koffie doorheen en al vroeg klonk muziek, passend bij het humeur van die dag. En vervolgens begonnen de bezoeken weer. Ik heb veel gelukkige uren doorgebracht met het uitkammen van de bibliotheek op de derde verdieping. Er zaten veel prachtige stukken in zijn verzameling, waaronder veel die gemaakt waren in opdracht van de De Witten, en veel esoterisch en al lang vergeten materiaal. Henk had geen bezwaar tegen het kopiëren van de muziek, en had zelfs een kopieermachine voor gebruik door bezoekers.

Eén van de meest bijzondere herinneringen was een bezoek van Henk aan Vancouver in het begin van de jaren negentig; voor hem was het een onderneming omdat hij niet van lange vluchten hield. Maar we hebben samen vele uren doorgebracht de stad doorkruisend, besprekend wat we zagen en op zoek naar antiquiteiten en memorabilia.

In 1992 organiseerden Henk en een aantal collega's een unieke fagotweek in de IJsbreker, een opmerkelijk muziekgebouw in Amsterdam. Fagottisten en belangstellenden kwamen van verre. Centraal in het festival stond een tentoonstelling van Henks collectie, compleet met een catalogus. De tentoonstelling en de catalogus zijn nu te zien op

www.bassooncollection.com/index.php.

Een publicatie over de verzameling is in voorbereiding.

Het festival werd een enorm succes, er waren geweldige optredens, de onvergetelijke All Stars Bassoon Band met De Wit, Waterhouse, Turkovic, met The Black Page van Frank Zappa, ... een geweldig evenement.

In 1995 vond de conferentie van de International Double Reed Society plaats in Rotterdam; Henk was zeer actief als adviseur. En hij gaf één van de beste en opvallendste uitvoeringen tot op heden van de zeer moeilijke en complexe *Sonata* van Nikos Skalkottas. Henk kende als uitvoerend musicus geen angst en was een technisch begaafd speler. Hij deed nooit moeilijk over rieten maar leek ze beter te begrijpen dan de meeste collega's. Hij zei dat zijn stijl van rieten maken sterk was beïnvloed door contacten met jonge fagottisten die vanuit de Philadelphia traditie naar Nederland kwamen, in het bijzonder Bernard Garfield, een solo-fagottist die zeer stabiele en responsieve rieten maakte.

Het hoogtepunt van de conferentie was niet een fagotconcert maar een optreden van Djivan Gasparyan die, 's avonds laat in een kleine kerk de duduk (een Armeens dubbel riet instrument) bespeelde. Dit was de essentie van dubbel riet; het raakte ons allemaal. Henk wist alles over de duduk, had er een in zijn bezit en had veel opnames van Gasparyan.

Henk was gefascineerd door de cultuur van Hongarije, waar hij vaak was. Hij maakte er kennis met de Tarogato, een conisch geboord instrument dat lijkt op een sopraan saxofoon. Hij was lyrisch over

het instrument; het leek er op dat hij in een eerder leven gewoond had in Hongarije.

Henk was een zeer goed ambachtsman. Restauraties voerde hij grondig en gedetailleerd uit. Hij werd veel gevraagd voor reparaties, voor noodsituaties of voor analyse en therapie. Hij was altijd beschikbaar. Vaak met enige plagerij en filosofieën.

Toen het duidelijk werd dat het tijd was om Amsterdam te verlaten en een volgende stap in het leven te zetten, besloot Henk om zijn collectie en zijn huis te verkopen. Zijn droom was dat hij steun zou vinden bij overheid en particulieren om de collectie te kunnen behouden. Zijn beeld was dat zijn huis een soort fagot-studiecentrum zou worden, met daarin de collecties. Maar dat was niet te realiseren. Hij besloot te verhuizen naar de rust van het platteland van Noord-Holland waar hij zijn passie voor de fagot inruilde voor zijn fascinatie voor antieke auto's. Zijn aangeboren neiging tot verzamelen richtte hij nu op unieke en belangwekkende auto's die hij restaureerde. Veel van het restauratiewerk deed hij zelf; hij was parttime werkzaam in een garage waar auto's werden gerestaureerd. Zijn collectie auto's groeide en verwierf bekendheid.

In deze periode kwam Eury in zijn leven. En hij was opnieuw omringd door vrienden, bewonderaars, autoliefhebbers en dorpsgenoten bij wie hij spoedig bekend stond als een zeer sociaal persoon die een fascinerende wereld om zich heen had gecreëerd. Hij bleef verzamelen; hij had een uitgebreide

verzamelingen postzegels en Ansichtkaarten, beide over het thema muziekinstrumenten. Hij verzamelde boeken van zijn favoriete, vooral Nederlandse, schrijvers. Hij verzamelde wekkers. En ik zal nooit zijn blik vergeten toen ik een paar jaar geleden een wekker meenam uit Canada gemaakt van een tinnen blikje.

En hij verzamelde camera's ..

.. en speelgoedauto's.

Zijn huis was vol, maar er was altijd ruimte voor meer .. in elk facet van Henks leven.

Er is nog veel meer om te delen; de wereld is ongekend afwisselend en vol van filosofie, literatuur, poëzie, kunst, wetenschap, natuur en voor alles mensen. Mensen gaven kleur aan het leven van Henk, een krachtige persoonlijkheid. Hij was een magneet die mensen aantrok en uitdaagde tot uitwisseling. Hij was een dynamische en idealistische persoonlijkheid. We missen hem zeer. De wereld is armer geworden. Deze aardige, gecompliceerde, grootmoedige en ontroerende man is ons voorgoed ontvallen.

Kort na zijn dood ontvingen wij een brief van hem, met postzegels op de envelop, een kaart van Henk waarin zijn dood wordt aangekondigd met een citaat van Jimmy Hendrix:

'I woke up this morning and found myself dead'.

Hendrik Willem de Wit

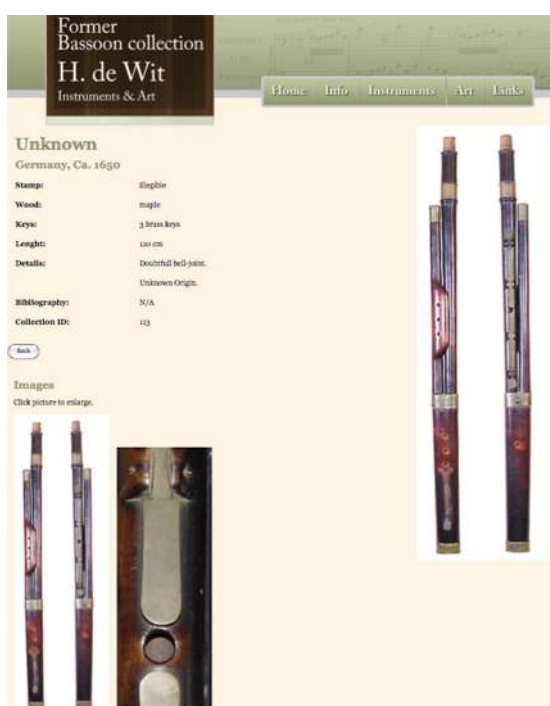
'Ooit geboren, nu overleden, gecremeerd en uitgestrooid, dank jullie voor een prachtig leven'.

Dit was mooie en typerende zwarte humor ...

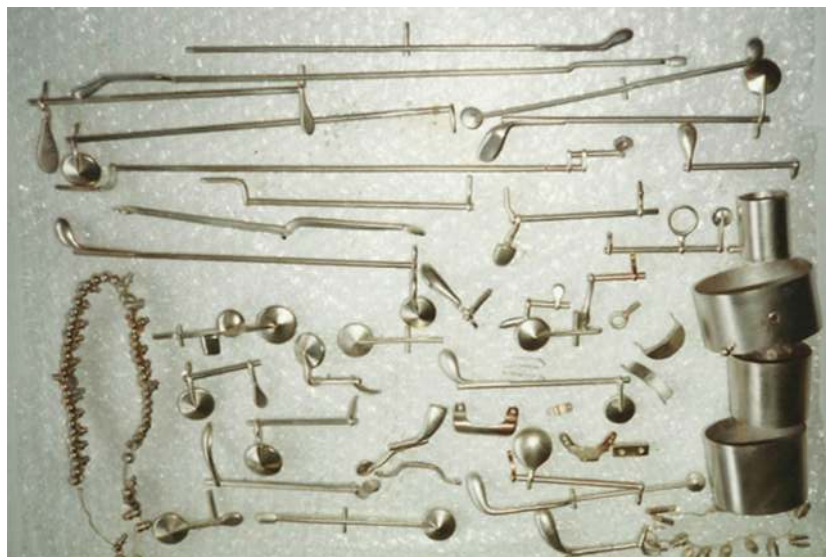

Bassooncollection.com

Henk de Wit verzamelde fagotten en kunst. De beide collecties zijn in beeld gebracht op de website bassooncollection.com. Op deze plaats laten we enkele stukken uit de collecties zien, onder verwijzing naar de genoemde link.

▲ De oudste fagot in de verzameling, ca. 1650, bouwer onbekend

De nieuwste fagot uit de voormalige collectie: circa 1992, in aanbouw bij Hüller te Schöneck. De fagot is verworven in de periode dat het bedrijf in liquidatie was.

▶ Een fagot uit 1892 van de Leidse bouwer Brüggemann, 13 kleppen, 2 rollers

▲ Een contrafagot uit ongeveer 1870 door C.Geipel junior te Breslau. 15 kleppen; gebouwd voor gebruik buitenshuis.

Ben Jakov, zonder titel

Pears, schilder onbekend

Duo lamentable, tekenaar onbekend

F. Appel: Children

E. Thiel: Prof. Liebeskind

Insectes, J.J. Grandville

Hannah de Vos-Beckers

Frans Baan

EEN FAGOTTIST DIE OP HET CONSERVATORIUM KWAM DOOR HET PIANOCONCERT VAN GRIEG

“Voor Frans Baan is het concert nog muziek...” Zo kopt het Oost-Groninger Dagblad in 1972. Dat is dan ook precies waar het bij Frans Baan steeds om gaat. De fagot is mooi, maar muziek is veel mooier. Een portret van een bevlogen musicus die bij toeval fagot ging spelen.

Bij ons in de buurt, in Vaassen, zou een groot fagottist wonen die bij de radio werkte, zo was mij verteld. Lesgeven deed hij niet, maar wellicht kon hij mij wel aan een riet helpen. Als veertienjarig meisje liep ik een week later, reuze gespannen, de lange oprijlaan op naar een pittoreske witte boerderij. Deze grote fagottist was Frans Baan, een vriendelijke man die een duetje met mij speelde, een riet voor mij had, en mij best les wilde geven. Zo begon voor mij het contact met Frans Baan, een musicus in hart en nieren, iemand die mij heeft geïnspireerd, maar ook heel recht door zee kon zijn: “Ik geef je alleen maar les als je studeert,

anders vind ik het niet meer leuk.” Drie jaar geleden, 35 jaar later, zocht ik hem weer op, in dezelfde witte boerderij, een beetje ouder, maar nog steeds met pretlichtjes in de ogen. Mijn zoon helpt hem nu in de tuin en ik zie in Frans weer de leraar die met plezier en wijsheid zijn kennis overdraagt aan de jongere generatie; of het nu over het bedienen van de heggenschaar gaat of over het maken van rieten: kennis moet worden gedeeld. Toen ik vroeg hem te mogen interviewen voor “De Fagot” reageerde hij gelijk enthousiast. Bij een kopje thee aan de hoge tafel, de grote zwarte bouwvier om ons heen springend en de plakboeken erbij, spreken wij over zijn verleden.

“Ik wilde eerst kok op een schip worden; lekker eten en wat van de wereld zien, dat leek mij wel wat...”

Het liep echter heel anders. Via een oom, de heer Nietvelt die beroepspianist was,

hoorde de familie Baan in 1950 dat er beurzen voor blazers beschikbaar waren op het Amsterdamse conservatorium. Zou dat wellicht iets voor Frans zijn?

“Ik wist helemaal niets van muziek, ik kon geen noot lezen, zo groot als een huis niet”. Toch schreef zijn vader naar het conservatorium en werd Frans uitgenodigd door toenmalig directeur Willem Andriessen. Deze wilde uiteraard weten of Frans wel muzikaal was. Hij kreeg een eenvoudig stukje pianomuziek voorgeschoteld.

“Ik bad God dat ik het had kunnen spelen want ik wilde graag naar het conservatorium maar ik kreeg er geen noot uit natuurlijk”. Zijn vader poogde de situatie te redden en vertelde de heer Andriessen dat Frans wél het pianoconcert van Grieg uit zijn hoofd kon zingen. Dat wilde de directeur wel eens horen. Hij begon keurig met de paukenroffel, toen de piano inzet en zo zong hij op deze manier alle delen.

Radio Blazers Ensemble rond 1970

v.l.n.r.

Staan: Ad Mater, Frans de Jong, Wolf van Leeuwen, Jaap Verhaar

Zittend: Bas de Jong, Piet van Scheers, Frans Baan, Bert Esser

Willem Andriessen was enthousiast en haalde er andere docenten bij. Voor hen zong Frans ook nog het vioolconcert van Mendelssohn en werd aangenomen. Zo kwam het dat hij les kreeg van Frans Odijk (tweede fagottist KCO). "Ik wist niet eens wat een fagot was en ik kon geen noot lezen. De eerste week mocht ik alleen de fagot in en uit elkaar halen, de tweede week kreeg ik pas een riet."

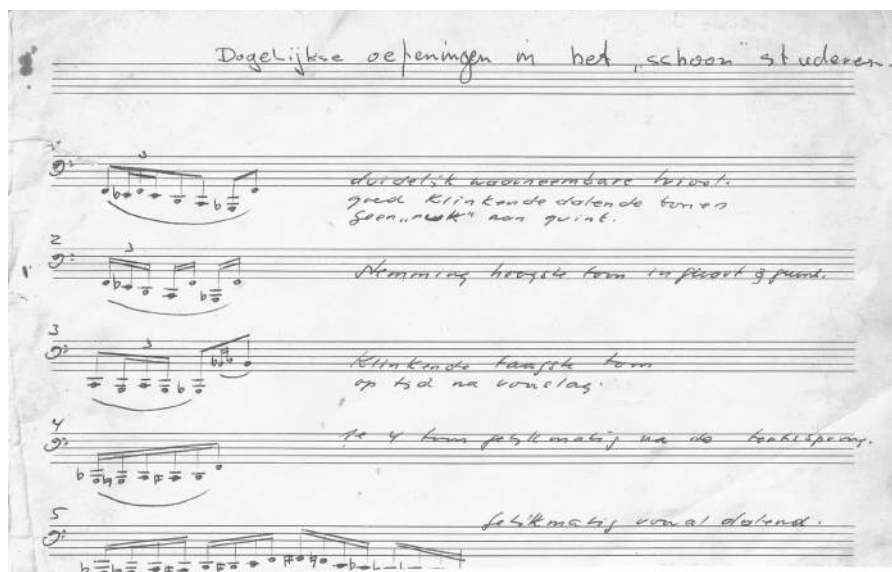
In die conservatoriumtijd moest hij in militaire dienst. Na de vooropleiding van de militaire dienst mocht Frans proefspelen voor de Luchtmacht kapel en omdat die alleen voor beroepssoldaten/musici was moest hij ook tekenen voor een contract van zes jaar bij de kapel, met een proeftijd van een jaar.

Frans in militaire dienst

Hij heeft toen vóór de proeftijd was afgelopen het contract opgezegd en werd toen weer dienstplichtig voor het laatste stukje van de dienstdienst.

Dat vonden ze niet leuk natuurlijk, er was al een galapak met berenmuts gemaakt op maat, maar Frans wilde niet in de kapel blijven hangen. Vandaar dat zijn opvolger te horen kreeg: "Als je net zo bent als Baan kan je maar beter weggaan; een goede muzikant maar een slecht soldaat". Tijdens die periode studeerde Frans gewoon door bij Odijk en ging hij ook naar de ensembleklas (in uniform). Na de militaire oefeningen studeerde hij in het leger in de

Oefeningen zoals Thom de Klerk ze op gaf aan Frans Baan

bezemkast om toch maar zijn fagotspel op peil te houden. Direct na de dienst deed Frans eindexamen in 1957.

Na het conservatorium kreeg hij nog les van Arnold Swillens (eerste fagottist RFO) en Thom de Klerk (eerste fagottist KCO).

Over Glenn Gould: "Zoals hij piano speelt zou ik fagot willen spelen." Frans rolde allerlei ensembles en orkesten binnen, als invaller, als eerste, tweede of contrafagottist. "Ik hoefde eigenlijk niet zo nodig eerste te spelen, tweede was leuk. Je had dan niet zoveel verantwoording en was meer bezig om samen klank te maken." Uiteindelijk werd hij toch eerste fagottist van het Radio Philharmonisch Orkest in algemene dienst. Dit betekende dat hij ook elders regelmatig in moest vallen. Frans kon in eerste instantie zijn fagot niet betalen. Zijn vader schreef hierover aan Prins Bernhard. Via het Prins Bernhard Fonds werd hen toen gevraagd alle adressen van rijke mensen in Bussum op te sturen. Deze kregen via het fonds een bedelbrief of zij een arme fagottist uit Bus-

sum zouden willen ondersteunen. Op deze manier kon hij enige tijd later een Schreiber fagot (Fl. 1500,-) ophalen die voor hem was uitgekozen. Later wachtte hij twee jaar op zijn Heckel fagot waar hij de rest van zijn carrière op heeft gespeeld. (1963: Fl. 3000,-)

"Je moet als kunstenaar wat eigennuttig zijn"

Studeren deed Frans niet zoveel. Uiteraard wel op het conservatorium, maar later minder. "Ik was nooit zo bezig met allerlei technieken van verschillende soorten vibrato of zo. Ik speelde gewoon op mijn gevoel. Je moet met je hart spelen, denk ik. En als je het niet mooi vindt moet je het anders doen. Van Arnold Swillens leerde ik een mooie ronde donkere toon te maken door mijn mondholte zo groot mogelijk te maken". Emiel Biessen (fluit) zei ooit een keer tegen hem na een prachtige solo: "Wat als jij nou eens ging studeren" Frans: "Ik was er gewoon niet zo mee bezig, ik woonde op een boerderij en dat vond ik leuker dan studeren."

Frans vond het leuk zijn kennis te delen met zijn leerlingen, alleen gemotiveerde fagottisten wilde hij lesgeven; "ze moesten passie hebben, anders inspireerden zij mij niet meer".

Ik herinner mij nog de keren dat ik wat ongeconcentreerd speelde en veel fouten maakte. Frans: "Iedere fout kost je een dubbeltje!" Aan het eind van het stuk werd dan de winst berekend. (Ik heb het bij mijn weten nooit uit hoeven te betalen). Ook herinner ik mij nog soortgelijke situaties: ik moest net doen of ik voor een groot publiek speelde. Frans deed dan de denkbeeldige gordijnen open, ik moest buigen en kon beginnen, dan het applaus in ontvangst

Frans vond het leuk om dingen op de fagot uit te zoeken op momenten dat hij dat nodig had. Die opgedane kennis deelde hij graag met collegae. Zo kwam er in een stuk van Debussy een octaafsprong voor van de lage cis naar de midden cis. Hij ontdekte, na lang proberen dat je die sprong eenvoudig kon maken door de lage cis te spelen en vervolgens alleen je rechter wijsvinger op te tillen.

Frans Baan

Geboren: 6-8-1935, Bussum

1950-1957 conservatorium in

Amsterdam bij Frans Odijk

Lessen gehad van Arnold Swillens

en Thom de Klerk

Vaste orkesten:

- Luchtmachtkapel (dienstplicht)
- Kunstmaand orkest met Anton Kersjes
- Omroeporkest
- Radio Kamer Orkest
- Metropole Orkest
- Radio Philharmonisch Orkest; eerste fagot in algemene dienst (25 jaar)
- Radio Blazers Ensemble (oprichter) olv Hans Vonk
- Gooiland sextet (jazz)

De fagottisten van de radio-orkesten, rond 1980

*Staand v.l.n.r. Johan Steinmann, Marijke Smit-Siebinga (clavecimbel), Frans Baan
Zittend v.l.n.r. Peter Gaasterland, Louis van Nuenen*

nemen en Frans zorgde ervoor dat de gordijnen weer gesloten werden. En aan het einde van de les was er altijd een duet. Alhoewel hij bekend dat hij niet die passie had voor de fagot zoals hij die bij andere fagottisten zag, had hij wel de passie en het enthousiasme voor de muziek. Dat is wat hij bij veel fagottisten mist die hij tegenwoordig hoort spelen (op de groten na ...). "Zij spelen de noten allemaal heel netjes, met perfecte techniek, maar het is het net niet. De toon is momenteel vaak veel platter en scherper. Ik probeerde mijn toon altijd mooi rond en warm te maken. Als ik muziek luister wil ik een persoonlijkheid horen, een toon die dwingt tot luisteren." Toch geeft hij aan dat het van belang is ook je gevoel onder controle te houden: "Ooit speelden wij de Hohe Messe. Het begint zo mooi met die twee fagotten, de rillingen liepen over mijn rug. Maar toen was ik er dan ook helemaal uit."

Ik vroeg Frans of hij kon aangeven hoe hij de Sacre speelde. Daarop liet hij mij een moderne opname horen van de Berliner Philharmoniker. "Hier was ik nou nooit op gekomen. Deze man haalt helemaal geen adem waardoor je het nog meer als een grote lijn kan spelen. Dat vind ik erg mooi, maar die ademhalingsstechniek kende ik helemaal nog niet." In de tijd dat Frans leerde rieten bouwen ging alles nog helemaal met de hand: van het ronde houtje, splijten, gutsen, vorm snijden en bolletjes draaien. Je had dan hoogstens vijf rieten in je doosje zitten, waarvan er één goed was. "Ik paste mijn spel aan aan de rieten. Ik was niet steeds bezig ze beter te maken. Ook was ik er niet echt zuinig op. Als ik een goed riet had wilde ik er gewoon op spelen, ook op de repetities wilde ik het goed laten klinken."

De fagotpartij in de Blues for Joan

"Dat koddige doen we er als fagottist wel bij, liefst zo min mogelijk."

Kenmerkend voor de carrière van Frans is zijn veelzijdigheid. Hij speelde de grote klassieke werken, maar deed ook andere klusjes bij de omroep zoals opnames met Martine Bijl of Herman van Veen en de muziek bij kinderseries: "Oebele", "Pippi Langkous", "Floris" en "Kunt u mij de weg naar Hamelen vertellen meneer". Hij zette met veel enthousiasme het Radio Blazers Ensemble op waarmee zij repertoire van meest uiteenlopende componisten speelden en op zijn initiatief een stuk van Gabrieli lieten swingen. Het Oost-Gronings Dagblad citeert Frans in 1972 over het Radio Blazers Ensemble: "Nee, voor het geld hoeven we het zeker niet te doen. Het is wel voorgekomen dat we voor een tientje per man naar Drachten gingen om op te treden. En daar moesten we dan ook nog ons pilsje van betalen. Het geld loont vaak zo weinig de moeite dat we een gezamenlijke pot hebben ingesteld, waar ons honorarium ingaat. Daarvan betalen we onze stickers bijvoorbeeld en meer van dergelijke luxe."

In diezelfde krant beschrijft hij hoe zij in het kader van het Holland Festival een Capriccio van Penderecki zouden vertolken: "... Een volkomen nieuw stuk; wij zouden de wereldpremière geven. De partituur was letterlijk en figuurlijk nog nat van de inkt, het was zelfs zo sterk, dat de componist het stuk nog niet eens helemaal voltooid had, toen wij al aan het repeteren waren. Op het laatst was het zo, dat hij ons elke dag vanuit Wenen per express een blad muziek stuurde ...".

Jazz-avonden in Amsterdam

De muziek-sociëty L'Hibou organiseert het komende seizoen elke zondagavond bijeenkomsten in zaal 'Artistiek' van Het Uiltje, Thorbeckeplein, Amsterdam. Inlichtingen worden gaarne verstrekt bij Muziekhandel Glorie, Ceintuurbaan 77-79, A'dam. Aan de avonden, die de afgelopen weken reeds werden gehouden, verleenden tal van prominente orkesten en solisten hun medewerking, onder andere Het Gooiland Sextet, The Jazz Ambassadors, The Western Jazz Group en het Misja Mengelberg Trio.

14

HET GOOILAND SEXTET

Van tijd tot tijd trakteert de AVRO ons op de muziek van zes jonge, enthousiaste musici, tezamen vormend HET GOOILAND SEXTET. Dit voortreffelijke ensemble bestaat uit mensen, die een gedegen Conservatorium-opleiding achter de rug hebben en spelen in de sfeer van Paul Smith's 'liquid sounds'. Twee jaar terug werd de combo geformeerd, zij debuteerde in de jeugdprogramma's van de AVRO, werd daarop snel geëngageerd door AVRO's Afdeling Lichte Muziek en maakte ook al een plaat voor het Imperial-label. De frisse, moderne muziek van het Gooiland Zestel verdient ieders warme belangstelling en wij hopen, dat het komend seizoen weer een aantal programma's rond het ensemble worden geprojecteerd.

Op de foto, v.l.n.r.: Frans Baan (fagot), Ruud Bos (vibes/leider), Peter Kok (piano), Gildo del Mistro (drums), Joost Tromp (dwarsfluit) en Hans Albers (bas).

▲ Gooiland Sextet ►

Audiofragmenten

- 🔊 <https://soundcloud.com/hannah-fagot/sets/gooiland-sextet>
- 🔊 <https://soundcloud.com/hannah-fagot/sets/radio-blazersensemble>

Het meest eigenzinnige uitstapje was echter wel zijn deelname aan een jazzband in de vijftiger jaren: het Gooiland sextet. De andere instrumentalist improviseerden vooral, voor Frans, als klassiek musicus, was dat lastig. Hij speelde dus van uitgeschreven partijen. Ook dat was best pittig.

"Het is moeilijk om de fagot te laten swingen. Dat heeft te maken met het feit dat het een dubbelriet instrument is. Het klinkt best leuk, maar zoals een sax dat doet krijg ik dat niet voor elkaar"

Er werd in die tijd door klassieke musici vreemd aangekeken tegen iemand die zich

inliet met jazz. Maar het motto van Frans is altijd geweest: "Als muziek goed is, hoef je je nergens wat van aan te trekken, dan speel je dat gewoon."

En daar gaat het om bij Frans Baan: muziek maken, tja en daar kan je natuurlijk best een fagot voor gebruiken.

11.00 Gez. pr. Nieuwsberichten.

11.15 Lichte gevarieerde grammofoonmuziek.

1. If I had you, Campbell. Orkest Alyn Ainsworth. 2. I like them all, Ebb. Dean Martin met orkest. 3. Blues for Joan. R. Bos. Het Gooiland Sextet. 4. He's my guy, Raye. Helen Forrest met orkest. 5. Wrap your troubles in dreams, Barris. Orkest Alyn Ainsworth. 6. Love is just around the corner. Gensler. The Four Freshmen met orkest. 7. Diane, Rapee. Sammy Kaye met zijn orkest. 8. La strade del'amore, Reardon. Caterina Valente met orkest. 9. Small fry, Carmichael. Orkest Alyn Ainsworth. 10. Scoubidou, Distel. Sacha Distel met orkest. 11. It's de-lovely, Porter. Orkest Ray Anthony. 12. Samba fantastique, Toledo. Jacqueline François met orkest. 13. Three coins in the fountain, Cahn. Orkest Alyn Ainsworth. 14. And the angels sing, Mercer. Martha Tilton met orkest. 15. Shadow waltz, Warren. Orkest Joe Loss. 16. To be in love, Howard. Johnny Mathis met orkest. 17. Something to remember you by, Schwarz. Orkest Alyn Ainsworth. 18. Get happy, Arlen. Orkest Benny Goodman.

12.00 Sluiting.

FAGOT OP DE PLANKEN

AGENDA@FAGOTNETWORK.ORG

Zondag 7 december 2014 – 16.00 uur

Calefax Rietkwintet
Bach, Ellington, Monteverdi, Tsjajkovski
Delden, Oude Blasiuskerk, Kerkplein 3, tel.: 074 376 22 74
www.deldenklassiek.nl

Zaterdag 13 december 2014 – 20.00 uur

Calefax Rietkwintet
Kerst maar dan anders
Utrecht, Vredenburg, tel.: 030 231 45 44.

Zondag 14 december 2014 – 11.00 uur

Houtblazerstrio Kalamoi
Poëtisch kerstconcert
Beveren-Waas (B.), Kasteel Cortewalle, Zwarte Dreef 1
Tel.: +32 (0)3 750 10 00.

Zondag 14 december 2014 – 13.00 – 17.00 uur

Masterclass door Gustavo Nuñez
Wormerveer, Amsterdam Bassoon Center,
Javastraat 43a, tel.: *31 (0) 75 670 30 88

Zondag 14 december 2014 – 15.00 uur

Zwols Collectief met Joop Bremer, fagot
Heino, Theater Podium Heino, Canadastraat 6,
info@podiumheino.nl

Zondag 14 december 2014 – 16.00 uur

Ensemble Houthandel Antwerpen met Jonas Coomans, fagot
Middagconcert
Opwijk (B.), Huyse ter Kalkestraete, Kalkestraat 112,
Tel.: +32 (0)52 36 51 72, gc.tickets@opwijk.be

Maandag 15 december 2014 – 20.15 uur

Bram van Sambeek, fagot, Tamar Inbar, hobo, Hans Eijssackers, piano
Werken van o.a. Mendelssohn, Saint-Saëns, Poulenc
Arnhem, Musis Sacrum, Velperbuitensingel 25, tel.: 026 443 73 43.

Zondag 21 december 2014 – 15.00 uur

Amsterdam Wind Quintet
Wilhelminaoord, Koloniekkerkje, Koningin Wilhelminalaan 53
www.kolonieconcerten.nl

Dinsdag 23 december 2014 – 20.30 uur

Calefax Rietkwintet
Kerst Anders
Rotterdam, De Doelen, Schouwburgplein 50, tel.: 010 2 17 17 17.

Zondag 28 dec. 2014 – 19.30 uur

Calefax Rietkwintet + gasten
PAN
Amsterdam, Muziekgebouw aan 't IJ, Piet Heinkade 1
Tel.: 020 7878 2000.

Zondag 4 januari 2015 – 11.00 uur

Wolf Blazerssextet met Jean-François Carlier en Flora Padar, fagot
Muziek rond 1800
Jette (B.), Abdij van Dieleghem, J. Tiebackxstraat 14,
Tel.: +32 (0)2 423 13 73, cultuur@jette.irisnet.be

Zondag 4 januari 2015 – 11.00 uur

Hexagon Ensemble
Nieuwjaarsconcert
Rotterdam, De Doelen, Schouwburgplein 50, tel.: 010 217 17 17.

Zaterdag 17 januari 2015 – 12.30 uur

Amsterdam Wind Quintet
Bijzonder Holland(s)
's-Hertogenbosch, De Azijnfabriek, Bethaniestraat 4
www.kamermuziekshertogenbosch.nl

Zondag 18 januari 2015 – 14.30 uur

Calefax Rietkwintet & Oorkaan
Leiden, Stadsgehoorzaal, Aalmarkt 7, tel.: 0900 900 1705.

Zondag 18 januari 2015 – 15.15 uur

Hexagon Ensemble
Strauss, Poulenc, Spohr
Haarlem, Philharmonie, Lange Begijnestraat 11, tel.: 023 512 12 12.

Vrijdag 23 januari 2015 – 20.15 uur

Blazersensemble Zuiderwind
Nieuwjaarsconcert
Opplabbek (B.), den Ichter, Kapelstraat 16
Tel.: +32 (0) 89 810 910, vrijetijd@opplabbek.be

Zaterdag 24 januari 2015 – 12.30 uur

Thalia Ensemble met o.a. José Rodrigues Gomes, fagot
Muziek uit de periode 1750-1850
's-Hertogenbosch, De Azijnfabriek, Bethaniestraat 4
www.kamermuziekshertogenbosch.nl

Donderdag 5 februari 2015 – 13.30 en 20.00 uur

Hexagon Ensemble
De Verbeelding
Epe, Kulturhus, Stationsstraat 25, tel.: 0578 616 775.

Zondag 8 februari 2015 – 11.30 uur

Amsterdam Wind Quintet
Oostvoorne, Cultureel Centrum 'De Man', Burg. Letteweg 30
www.concertwestvoorne.nl

Zondag 8 feb. 2015 – 20.15 uur

Calefax Rietkwintet
Kunst der Fuge
Amsterdam, Muziekgebouw aan 't IJ, Piet Heinkade 1
Tel.: 020 788 2000.

Dinsdag 10 februari 2015 – 20.15 uur

Hexagon Ensemble
Het Arrangement
Amersfoort, Aegtenkapel, 't Zand 37, tel.: 033 472 13 29.

Zondag 15 februari 2015 – 14.30 uur

Calefax Rietkwintet
Klassiek voor Kids (6+), Enkele reis Mars
Haarlem, Philharmonie, Lange Begijnestraat 11, tel.: 023 512 12 12.

Zondag 15 februari 2015 – 15.30 uur

Hexagon Ensemble
De Verbeelding
Blokzijl, Grote Kerk, Brouwerstraat 11, tel.: 06 538 496 96.

Woensdag 18 t/m zondag 22 februari 2015

Masterclass fagot en hobo door o.a. Ole-Kristian Dahl (fagot)
Oostenrijk, Klausen, Musikschule, Seebegg 38
Tel.: *39 (0) 472 84 60 66.

Zondag 22 februari 2015 – 14.30 uur

Calefax Rietkwintet
Enkele reis Mars
Middelburg, Zeeuwse Concertzaal, Verwerijstraat 14
Tel.: 0118 63 77 77.

Zaterdag 28 februari 2015 – 20.15 uur

Calefax Rietkwintet
What If Bach...
Rotterdam, De Doelen, Schouwburgplein 50, tel.: 010 2 17 17 17.

VOOR HET VERVOLG VAN DEZE AGENDA, ZIE:
HTTP://WWW.FAGOTNETWORK.ORG/DE-FAGOT/

HANNAH DE VOS-BECKERS

MASTERCLASS GUSTAVO NÚÑEZ & METTE LAUGS

*Prins Claus conservatorium
Groningen, 15-11-2014*

Vandaag was het zover: vroeg opstaan op de vrije zaterdag, om op tijd in Groningen te zijn. Het lijkt zo ver weg, maar binnen 1,5 uur filevrij rijden langs mistige weilanden en gekleurde bosranden was ik er al. Bij binnenkomst stond de koffie klaar in de gezellige kantine. Jong, oud, professional, student, amateur; een klein gezelschap met enthousiaste fagottisten. Vol verwachting klopte ons hart en de pepernoten ondersteunden dat op luchtige wijze.

We splitsten ons op in twee groepen; amateurs en jonge talenten gingen mee met Mette, de (semi) professionals begonnen in de grote zaal met Gustavo Núñez. Na de middag draaiden we het om.

Wat is dat toch dat iedereen zenuwachtig wordt als hij voor moet spelen, al heb je jaren ervaring: je adem gaat omhoog, de loopjes die altijd goed gingen willen ineens niet meer. Gustavo: "Altijd langzaam studeren, als je dat niet doet dan gaat het mis op het concert of tijdens de opname omdat je het niet wérkelijk kende". Doorspekt

met voorbeelden, complimenten en leuke verhalen weet hij de spanning bij de deelnemers weg te halen. Het maakt niet uit welk niveau je speelt, we hebben dezelfde passie en ieder hielp hij op zijn niveau een stapje verder. Soms ging het over de interpretatie van een stuk, hier een accent, daar wat meer forte of juist een diminuendo. Soms over de techniek: "je hebt betaald voor die klepjes, dan moet je ze ook gebruiken!" Of vlak voor hij een lastig loopje voor wilde spelen: "Kom, zo moeilijk is dat niet." en daarna: "ja, is toch wel moeilijk".

Veel ging het ook over basistechnieken: Vooral veel lucht blazen, dat is iets anders dan hard blazen. En ademsteun: "Zie het als een presenteerblaadje met glazen dat je omhoog moet houden met je adem: houd het vast!" En natuurlijk de houding: niet teveel bewegen met die fagot, niet stampen met je voet en rechtop staan: "anders haal je de 30 niet!" Om dit te oefenen plaatste hij een student tegen een muur: de hele rug moest de muur raken en dan spelen.

Probeer maar eens, dat is best lastig.

De lessen met Mette hadden een hele andere sfeer. Zij is op haar eigen spontane wijze in staat leerlingen snel op hun gemak te stellen. Zij zoekt naar bewoordingen en beelden om ingewikkelde zaken zó uit te leggen dat het specifiek bij de betreffende leerling binnen kan komen. Een grote mate van perfectie voor muzikale uitvoering en basistechnieken. En soms ontstaan dan humoristische situaties en opmerkingen: "Je moet deze noot spelen alsof een vogel zo'n kwatsj op je hoofd laat vallen" en geloof het of niet: het hielp!

Naast het serieuze werk maakte Mette ook nog tijd om samen te spelen. Even met elkaar kwartetjes "doorjassen". Samenspelelen met een master is sowieso altijd leuk en leerzaam.

Twee geweldige grootmeesters op de fagot met beide ook grote didactische kwaliteiten, een goede sfeer op een gezellig conservatorium en een heerlijke lunch, wat wil je nog meer...

Er is natuurlijk véél meer besproken en geleerd dan ik hier kan beschrijven. Nieuwsgierig geworden?

Er zijn nog drie van deze dagen gepland en er is nog plaats: 24 januari, 28 maart, 30 mei 2015.

Meer informatie en aanmelden via Mette Laugs: m.h.laugs@pl.hanze.nl

Conservatorium van Amsterdam
Amsterdams Hogeschool voor de Kunsten

[contact](#) | [sitemap](#) | [engels](#)

nieuws

nieuws

digitale nieuwsbrief

nieuwsbrief jazz

archief

prijswinnaars

alumnisuccessen

publicaties

vacatures

Fagottist Thomas Dulfer gekozen als Classic Young Master

Gepiaast op: woensdag 1 oktober 2014

Tijdens de feestelijke Meesterproef op 21 september in de Doelen te Rotterdam is Thomas Dulfer (1993) door een breed samengestelde commissie uitgekozen als Classic Young Master. Thomas studeert bij Bram van Sambeek aan het Conservatorium van Amsterdam.

Het Classic Young Master-programma is een tweejarig individueel begeleidingstraject met een pakket op maat waarin gewerkt wordt aan de persoonlijke ontwikkeling in relatie tot de muzikale ontwikkeling.

Meer informatie over @Classic Young Masters

Bron foto: website Prinses Christina Concours

INTERVIEW THOMAS DULFER

Fagottist Thomas Dulfer is op 21 september j.l. gekozen als Classic Young Master. Thomas legt uit.

Wat is Classic Young Master (wie organiseert het, hoe lang bestaat het al, hoe verloopt de competitie)?

Classic Young Masters bestaat nu pas een paar jaar en is een initiatief van Maria Croese dat is voortgevloeid uit Stichting Jong Muziek Talent Nederland. Classic Young Masters is opgezet om jonge musici te helpen in het ontwikkelen van hun muzikale carrière. Zij kijken hier niet alleen naar hoe je speelt, maar vooral ook welke hulp je hierbij het best kan gebruiken en wie er het best mee verder geholpen kan worden. De selectieprocedure begint met een opname die je moet sturen bij je aanmelding. Op basis van deze opname worden er ongeveer 15 mensen geselecteerd om deel te nemen aan het proefspel. De volgende stap is dat je voor een jury moet spelen die is samengesteld uit muzikanten die ook het instrument van de kandidaten bespelen. In mijn geval was dat Pieter Nuyten. Uit deze kandidaten werden zes mensen geselecteerd om aan de meesterproef deel te nemen. Op de meesterproef waren verschillende prijzen te behalen waarbij drie keer een tweejarig begeleidingstraject op maat werd aangeboden. Naast dit begeleidingstraject kon je ook een concert in het WTC Art Gallery winnen of drie soloconcerten samen met het Rotterdams Symfonietta. Ik was een van de drie winnaars die het begeleidingstraject op maat hebben gewonnen.

Hoe verliep de 'feestelijke Masterproef'?

De meesterproef werd gehouden in de Doelen te Rotterdam. Het programma bestond uit de zes deelnemers die hier voor geselecteerd werden. Iedereen speelde een programma van tien minuten en zorgde voor een mooi programma voor het publiek. Tijdens het juryberaad hebben oud-winnaars van de Classic Young Masters award in samenwerking met een modeontwerper

nog een feestelijk concert gegeven waarbij tijdens de muziek modellen rond liepen en de muzikanten ook kleding van deze modeontwerper aan hadden.

Welke stukken heb je gespeeld?

Waarom deze?

Toen ik mij aanmeldde voor Classic Young Masters speelde ik de volgende stukken:

- Het eerste deel uit de sonatine van Tansman
- Het eerste deel van het fagot concert van Carl Maria von Weber
- Tango etude nr. 4 van Ástor Piazzolla
- Het eerste deel van Partita BWV 1013 van J.S. Bach

De opdracht voor je programma was dat je meerder stukken moest spelen uit verschillende tijdsperiodes. Toen ik mij aanmeldde voor Classic Young Masters was ik al druk bezig met het voorbereiden van het fagotconcert van Weber omdat ik dat in de zomer van 2014 ging uitvoeren met Symfonia Jong Twente en samen met het Jeugdorkest Nederland. De keuze om dit ook bij Classic Young Masters te spelen was dus al snel gemaakt. Toen moest ik nog drie stukken kiezen om mijn programma compleet te maken. De keuze voor Tansman was ook snel gemaakt omdat dit echt een concours stuk is dat technisch uitdagend is en daarom een goede keus om dat te laten horen. Ik heb daarnaast voor Piazzolla gekozen omdat het een andere stijl is en ook een goede etude was om je muzikaliteit in te laten horen.

Wie zaten er in de jury?

Bij de meesterproef bestond de jury uit de volgende mensen:

- Rob Streevelaar, directeur NedPhO;
- Etienne Siebens, dirigent (België);
- Kees Kramer, artistiek coördinator RPhO;

- Karen Moll van Charante, freelance redacteur klassieke muziek, pianist, begeleider jong talent;
- Hans Eijssackers, pianist /begeleider.
- De commissie werd voorgezeten door John Floore.

Zijn er voorzover je weet eerder fagottisten geweest die deze prijs hebben gewonnen?

Omdat Classic Young Masters ook nog niet zo lang bestaat ben ik tot nu toe de eerste fagottist die deze prijs heeft gewonnen.

Hoe ziet jouw fagotgeschiedenis er uit?

Toen ik 10 jaar oud was ben ik begonnen met fagot spelen bij Hans Vos aan scholen in de Kunst te Amersfoort. Na twee jaar ben ik bij Mieke van Dael begonnen. Hier heb ik ontzettend veel geleerd. In mijn laatste jaar bij Mieke heb ik mee gedaan aan het Prinses Christina Concours. Hier heb ik de eerste prijs in regio Oost gewonnen en mocht ik door naar de halve finale.

Na dat ik mijn middelbare school heb afgesloten, ben ik niet meteen doorgegaan naar het conservatorium. Ik ben in 2012 begonnen aan de Liberal Arts and Sciences opleiding begonnen aan Amsterdam University College. Ik studeer daar nu in de richting van biomedische wetenschappen en zal eind dit jaar afstuderen. Aan het eind van het eerste jaar begon het conservatorium toch te kriebelen bij mij en toen ik hoorde dat Bram van Sambeek naar Amsterdam ging om les te geven was voor mij de keus gemaakt. Ik werd aangenomen in de vooropleiding omdat ik eerst nog meer aan mijn theorie moest werken om in het eerste jaar te mogen beginnen. Uiteindelijk was dit ook een goede keus geweest omdat het combineren van twee studies erg lastig is en ik in mijn tweede jaar ook een lange tijd erg last heb gehad van hoofdpijn waardoor de combinatie waarschijnlijk ook niet gelukt

was. Dit jaar ben ik dus begonnen aan mijn eerste jaar op het conservatorium en tot nu toe gaat het combineren met mijn andere studie erg goed en ben ik ook erg blij dat ik beide kan doen.

Naast gewoon les speel ik ook heel graag in ensembles en in orkesten. Ik heb een hele tijd in het Amersfoorts JeugdOrkest gezeten wat echt heeft bijgedragen in mijn liefde voor de fagot. Ook heb ik in het JeugdOrkest Nederland gezeten en speel ik nu in het Jong Nederland Blazers Ensemble.

Ook houd ik ervan om aan concoursen mee te doen om te kijken waar je staat en om ergens goed naar toe te werken. Ik heb meegedaan aan het Prinses Christina Concours, en heb vorig jaar ook meegedaan aan het Fagotnetwerk concours waarbij ik de eerste prijs behaalde. Ook heb ik meegedaan aan het Tristan Keuris concours. Dit concours stond in het teken van composities die of voor orkest of voor ensemble dat bestond uit fagot, fluit en piano. In het ensemble

deden jonge talenten mee samen met professionals om in de finale een aantal stukken uit te voeren.

Ik speel op een Heckel fagot uit de 11.000 serie die ik heb kunnen over kopen van Helma van den Brink en werd daar in geweldig bijgestaan door de Stichting Eigen Muziek-instrument die een groot deel hier van hebben gefinancierd. Ik ben bij dit instrument gekomen toen ik in 2012 een masterclass volgde bij Helma van den Brink, tweede fagottist van het Koninklijk Concertgebouw-orkest. Omdat zij wat in mij zag heeft zij mij toen haar tweede fagot uitgeleend om een keer te kunnen voelen hoe het is om op een professioneel instrument te spelen. Nadat ik hem geleend had werd het voor mij snel duidelijk dat dit instrument precies bij mij paste en dat het eigenlijk geen optie was om terug te gaan naar mijn oude instrument. Ik kon meteen veel meer met klank en het was veel makkelijker om zuiver te spelen.

Wat houdt het winnen van deze prijs voor jou in? Op de website staat 'tweejarig individueel begeleidingstraject met een pakket op maat waarin gewerkt wordt aan de persoonlijke ontwikkeling in relatie tot de muzikale ontwikkeling.' Wat gaat dat voor jou concreet inhouden?

Dit begeleidingstraject betekent erg veel voor mij omdat ik nu geholpen ga worden om verder te komen in mijn muzikale carrière. Je kunt hierbij denken aan masterclasses, hulp op pr gebied, maar ook dingen als je gezondheid en cursussen. Je gaat samen met Maria Croese in gesprek om te kijken hoe zij mij het beste kunnen helpen. Dit jaar zal dat bijvoorbeeld ook veel met plannen te maken hebben vanwege mijn twee studies. Ook zouden ze mij misschien goed kunnen helpen met mijn hoofdpijnklachten met bijvoorbeeld cursussen voor je houding.

Nieuwe ontwikkelingen aan de fagot

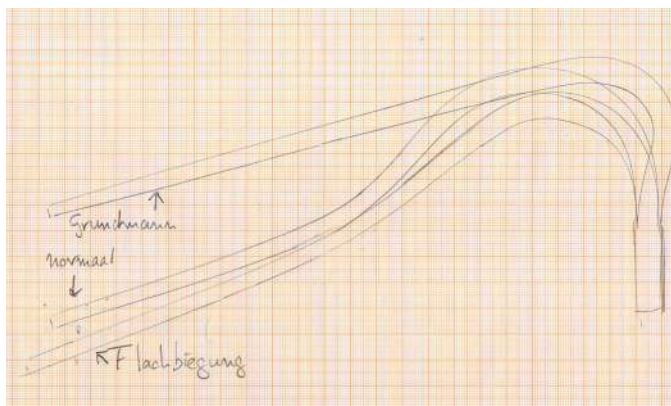
FREEK SLUIJS

Zijn de muziekinstrumenten uitontwikkeld? Als voorlopers van de fagot waren in de 16e eeuw de dulciaans in gebruik: een dubbelriet op een gebogen es, en een op- en een neergaande boring in één houten buis. In de 17e eeuw kwam daar de barokfagot bij en vele vaardige handen hebben sindsdien bijgedragen aan de vervolmaking van wat wij nu kennen als de fagot en de contrafagot. De verschillende technische ontwikkelingen brachten veel veranderingen, extra kleppen, andere boring en lengte van het instrument en gebruik van verschillende basismaterialen. Het leidde tot een andere klank, die niet altijd als een verbetering gezien of gehoord werd, de toon van de "Böhm-fagot" bijvoorbeeld beviel niet erg ten opzichte van de bestaande instrumenten en dit type fagot is toen (rond 1850) niet verder doorontwikkeld. We spelen inmiddels massaal op de hedendaagse fagot, maar er wordt sinds decennia wereldwijd ook teruggegrepen op historische instrumenten.

Zijn er nog recente speeltechnische aanpassingen geweest, zijn al onze muziekinstrumenten klaar, of wordt er aan de hobo en de trompet om er maar willekeurig twee te noemen nog iets toegevoegd wat een even grote verandering teweegbrengt als ooit het voeren van de neergaande boring van de fagot met caoutchouc? Veel instrumentmakers proberen zo goed mogelijk binnen het bekende kader te werken en mooie, betrouwbare instrumenten te produceren. Maar nieuwe ontwikkelingen zijn er wel degelijk, de Contraforte van Guntram Wolf bijvoorbeeld. Hier is als het ware de contrafagot op de tekentafel gelegd en opnieuw ontworpen en uitgevoerd. Giles Brindley maakte in de jaren 70 en 80 een fagot met elektrisch bediend mechaniek (the logical bassoon), maar kwam niet voorbij de prototypische fase. Arthur Weissberg vond nieuwe posities en een wijzigde het kleppensysteem op de vleugel, waarmee gemakkelijker legato in het overgeblazen

register gespeeld kan worden. Dit "future bassoon"-systeem is leverbaar als een aanpassing op bestaande instrumenten. De Noorse fagottist Robert Ronnes vroeg Bernd Moosmann extra kleppen op praktisch het hele instrument te plaatsen, onder andere om verder en makkelijker de hoogte in te kunnen en bijvoorbeeld een lage Cis-D triller te kunnen spelen. En er zijn er meer: de firma Leitzinger bouwt een bijzondere kwaliteit Duits systeem fagot. Ook de Canadese fagotbouwer Benson Bell maakt al jaren lang fagotessen en ook instrumenten. Peter Wolf past naar wens fagotten aan op het vlak van boring, applicatuur en is daarnaast innoverend bezig. De nieuwste Heckel fagotten zijn ook op deze gebieden geïnnoveerd en bieden hierdoor weer groter speelcomfort. Gelijksortige ontwikkelingen zien we bij de Franse Buffet Crampon fagotten. Volledig is de opsomming hier zeker niet.

Onder de spelers die zelf aanpassingen aan hun fagotten maken moet zeker Brian Pollard genoemd worden. Hij verminderde de buigingen van zijn essen en gaf ze een apart knikje in het voorste gedeelte. Hij paste nog wel meer technische veranderingen toe onder andere aan boring, toongaten en applicatuur, maar die zijn niet seriematig door een fabrikant overgenomen. Hoewel enkele spelers deze

hebben toegepast op hun instrument. De ontwikkeling van de beensteun danken we trouwens ook aan hem, hoevelen spelen hiermee?! William Waterhouse leek nog meer rigoureuus, zijn es was in een bijna rechte hoek gebogen. Met de “spike” onderaan de fagot op de grond erbij gaf dit een zeer herkenbaar beeld. Overigens levert bijvoorbeeld de firma Heckel al langer fagotessen met andere dan de standaardvormen. “Flachbiegung”, heeft vlakke bochten, waardoor naast de lagere speelpositie van de fagot ook de weerstand iets veranderd. Op de Franse fagot wordt vaak een standaard es geleverd dat slechts één enkele ruime bocht heeft, en ook voor het Duitse systeem is die vorm bij verschillende fabrikanten leverbaar. Voor lange spelers zijn dergelijke vormen een uitkomst, het instrument kan zo makkelijk naar behoefte worden gepositioneerd. Iets wat van groot belang is wanneer je jaren lang wilt blijven spelen.

GRUNDMANN

Na 2005 onderzocht professor in de toegepaste aërodynamica Roger Grundmann aan de technische universiteit in Dresden wat de invloed is van de bochten in het fagotes. Hij gebruikte hiervoor testopstellingen en computermodellen. Uit de tests kwam naar voren dat elke bocht turbulentie veroorzaakt, waardoor de luchtstroom weerstand ondervindt. Een es met een zo lang mogelijk recht verloop heeft minder weerstand en speelt met name in het hoge register riant, het spreekt over het algemeen lichter aan dan de normale “S”-vorm. Hij nam overigens ook – delen van – de waldhoorn op die manier onder handen. Nadat ik op het fagotfestival in Gent die essen had geprobeerd, raakte ik enthousiast. Het speelde zo lekker en hier was een verbetering te bereiken voor grofweg elke fagot. Met een setje van zes essen - vriendelijk toegestuurd door de enige fabrikant die dit type essen maakt, de firma Wolf uit Kronach - ging ik op pad langs collega's.

Grundmann essen hebben een totaal andere vorm dan we gewend zijn en dit resulteert in een lagere positie van het instrument. Ikzelf vind het prettig om de fagot in z'n geheel wat lager vast te kunnen houden, dat geeft minder spanning op de armen. Bij gebruik van een beensteun is dit overigens iets om echt rekening mee te houden, de positie is anders, wat om aanpassing vraagt, maar wat daardoor ook weer andere mogelijkheden biedt.

Bij Wolf vinden ze dat het stevig moet zijn en daarom worden de essen van minimaal 0,8 mm dik plaatmateriaal gemaakt (tegenover 0,5 mm standaard bij de meeste andere fabrikanten) en wordt tevens een dubbele soldeertechniek toegepast. Prettige gedachte is dat het es niet zal openbarsten. Maar let op, de dikkere wand geeft op zich al iets meer klank. De aanblaasweerstand van het Grundmann es is lager dan we gewend zijn, het speelt lichter. Voor sommige spelers kan dit een overweging zijn, je houdt het mogelijk langer vol. Door de veranderde weerstand verandert ook de intonatie. Het overgeblazen register, es, e, f is ruimer. Deze noten intoneren wat hoger, ofwel, je hoeft hiervoor minder druk te genereren dan bij een conventioneel es met een conische boring. Vergelijkbaar met parabolische essen.

In de akoestiek maken veranderingen aan vorm, inhoud, materiaal of andere elementen altijd iets uit voor de klank. Deze essen klinken ruimer, een forte of fortissimo in het midden en hoge register wordt gemakkelijker bereikt. Misschien niet naar ieders smaak, maar wel heel bruikbaar. Het aanspreken in het midden-hoge register verschilt met wat we kennen. Het is opvallend hoe goed deze essen klinken en spelen. Wanneer je gewend bent om Heckel-essen te gebruiken en je test tussendoor andere merken (er zijn er nogal wat), dan valt dit meestal niet positief uit. De klank is vaak dunner, of harder en minder

buigzaam. Meestal mindere kwaliteit.

Met deze essen staat dit op gelijk niveau. Vanwege de andere speeleigenschappen is het wel verstandig om de weerstand van de rieten wat aan te passen.

In mijn orkest, het RFO, spelen drie van de vijf spelers op al dan niet vergulde (goud-) messing Heckel essen. De klank daarvan is warm en soepel en draagt over het algemeen beter dan die van essen van alpaca en dergelijke. Het Grundmann es dat ik gebruik is ook van messing. Ten opzichte van mijn Heckel es klinkt dit in het lage register iets minder warm en vol. Het mengt en stemt uitstekend met de collega's en de meesten vinden het sowieso goed klinken. Ik speel soms op mijn normale es, soms op het Grundmann es. Afhankelijk van wat de muziek mij vraagt en wat ik daarmee wil. Ik merk dat door het spelen met verschillende weerstanden mijn inzichten en vaardigheden verruimen. Een interessant leerproces.

Voor iets onder de 500 euro koop je hiermee een zeer degelijk stuk vakwerk dat je fagot uitbreidt met nieuwe speel- en klankmogelijkheden.

Met een nieuwe zending Grundmann fagotessen hoop ik binnenkort langs vele fagottisten te gaan, en zo ook leerlingen en vakcollega's te bereiken. Met die ervaringen op zak is het dan later misschien weer tijd om een verslag te schrijven in “De Fagot”. Ondertussen gaan de technische ontwikkelingen door, spelers en bouwers werken (samen) aan het beter speelbaar maken van de fagot of aan andere klankmogelijkheden. In “De Fagot” hebben fagottisten een platform om een deel van deze ontwikkelingen te laten zien. Wie weet iets? Wie speelt op een fagot met aanpassingen? Doe mee. Schrijf erover. Op internet kan iedereen alle namen en termen uit dit artikel invoeren en zo zelf zoeken. Wat schrijven onze zusterverenigingen in het buitenland? En: wat gebeurt er op het gebied van rieten maken en fagotmethodiek? Wordt -hopelijk- vervolgd.

WIM DERKSEN EEN FAGOT OP AFSTAND

Vandaag voor het eerst als cellist in een orkest gezeten. Elke keer als de dirigent 'fagotten' zegt, kijk je op. Na 43 jaar als fagot in vele orkesten te hebben gespeeld. Amateur-orkesten. Maar gek genoeg kijk ik ook op als hij 'celli' zegt. Of 'strijkers'. En gek genoeg voelt het heel huiselijk, zo'n groep met allemaal dezelfde partij op de lessenaar. Ik voel me meteen thuis.

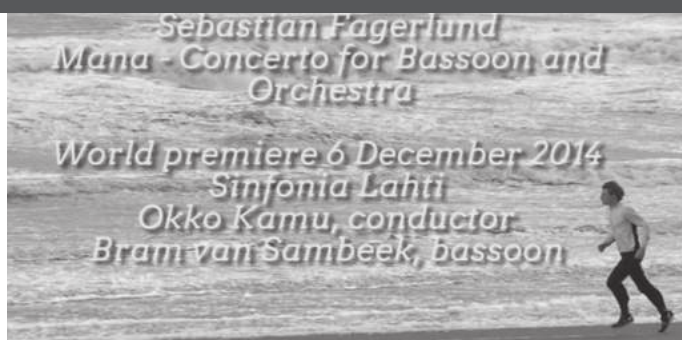
Het is geen overstap. Maar het zou wel eens een overstap kunnen worden. Op termijn, als de lippen te slap worden en de embouchure niet meer valt te trainen. Of als het lijf de fysieke inspanning niet meer aankan. Voorlopig is het vooral bijzonder om te vergelijken. En om de blazers eens op afstand te zien. En te horen. Als fagot meende ik wel eens dat de strijkers te veel zeurden over de harde klank van de blazers. Vandaag begreep ik voor het eerst wat ze bedoelden. Die strijkersklank is eigenlijk heel erg zacht en week. En dan klinkt van achter het orkest een muur van geluid. Die blazers zijn inderdaad heel goed te horen. Nee, ze zijn gewoon vaak te hard. Ik weet dat ik daarop zelf zeker geen uitzondering ben. Het is dan niet zo verwonderlijk dat je als blazer je eigen groep van blazers ook veel beter hoort dan celli hun eigen groep horen. Ik geef toe, deze cellogroep was niet zo getaenteerd en achter ons stond een drumstel. Maar toch. Als fagot hoor ik altijd alle

blazers om me heen, als groep en individueel. Binnen die kakofonie kan ik mezelf heel goed horen. Ik hoor wanneer ik vals speel, ik hoor wanneer het me niet lukt om daar iets aan te doen. Binnen de cellogroep hoor je jezelf veel en veel slechter. Mijn ervaren buurvrouw bevestigde het: "Je hoort wel dat er iemand vals speelt, maar het is soms moeilijk om te bepalen of jij dat bent, of je achterbuurvrouw." Omdat ik minder ervaren ben hoorde ik soms pijnlijk goed dat ik pijnlijk vals speelde. Maar als ik ergens in de buurt van zuiver kwam, ging mijn eigen geluid in feite ten onder in de groep. Er zijn meer verschillen. Blazers zijn allemaal nogal individualistisch en sommigen zijn nogal aanwezig. Fagotten vormen daarop geen uitzondering. Het is ondenkbaar dat de blazers een aanvoerder zouden hebben. Die hebben ze naar mijn ervaring ook nooit. Zo'n cellogroep is rustiger, aardiger, maar ook onzichtbaarder. De alten-mop 'Wat doe je met een dode alt? Die zet je een lessenaar naar achteren', gaat wel een beetje op voor alle strijkers. Misschien afgezien van de eerste violen die wel altijd strijden om lessenaars en om stoelen. Juist omdat de cellogroep zo vriendelijk bezig is om allemaal een beetje gelijk te spelen, is er wel een aanvoerder. Mijn aanvoerder van vandaag was zo'n aanvoerder. Geen dominant gedrag, maar alleen vriendelijke woorden.

Dat het goed ging, dat we daar misschien een opstreek moeten doen en dat de eerste lessenaar daar bij het diviseren beter de moeilijke onderste partij kan spelen. Er is nog een groot verschil dat niet onvermeld mag blijven. Fagot spelen is fysiek veel en veel zwaarder. Die ademsteun, die ademnood soms, dat gewicht van het instrument. Wat een verschil met zo'n lieve cello die daar tussen je knieën een beetje ligt te knorren. Otspannen, alles ontspannen. Aan het einde van een repetitie op de fagot heb ik het vaak helemaal gehad. Hier had ik het gevoel nog uren te kunnen doorgaan. Dat blazen heeft nog een ander fysiek verschil: bij de fagot moest ik van Ronald Karten de klank altijd van binnen voelen, in mezelf, niet in het instrument. Bij een cello hoor je het geluid toch echt buiten jezelf. Dat verklaart ook dat blazers zo weinig communiceren tijdens het spelen, laat staan dropjes eten. Strijkers lachen en praten zelfs tijdens het spelen. En om het drop eten zijn ze vermaard. Voorlopig zit ik woensdag weer in mijn eigen orkest, op de fagot. En vraagt mijn dirigent zich weer af of dat cellospelen niet te veel te koste gaat van de fagot-etudes. Een dirigent heeft altijd gelijk.

Wim Derksen is fagottist in het Zuid-Hollands Symfonieorkest

MANA - CONCERT VOOR FAGOT EN ORKEST

Eerder is in dit blad bericht dat de Finse componist Sebastiaan Fagerlund een fagotconcert schrijft in opdracht van Bram van Sambeek, via de Borletti-Buitoni Trust. De voorstudie voor dit concert was Woodlands voor fagot solo (www.youtube.com/watch?v=IKSqXTNIHYs). Het fagotconcert is gereed, het heet Mana en is inmiddels in première gegaan (6 december in Lahti, Finland). Bram is zeer enthousiast over het stuk en ziet het als een geweldige aanwinst voor de solo-fagotliteratuur. Er is nu nog geen zicht op een uitvoering in Nederland. Wij moeten het nu nog even doen met een nieuwe video: www.youtube.com/watch?v=G-PwlwFQMxk. In de volgende aflevering van dit blad komt meer over dit concert.

LEFREQUE

DE PROEF OP DE SOM

CHRIT VAN RIJT

Misschien heb je er al eens van gehoord: “lefreQue”. Deze Nederlandse uitvinding is een “klankbrug” die bedoeld is om de toonkwaliteit en de intonatie van blaasinstrumenten te verbeteren. Op internet kun je informatie vinden over de werking van de lefreQue, uitleg over hoe je een lefreQue kunt bevestigen op je instrument en ook - als je goed zoekt - een rapport van een onderzoek waarbij het boventonenspectrum van een piccolo met en zonder lefreQue werd gemeten. Op de website van de fabrikant vind je verklaringen van musici die vertellen hoeveel hun instrument verbeterd is dankzij lefreQue, maar op diverse webfora vind je ook uitspraken van anderen die precies het tegenovergestelde beweren. Zoeken op internet is dus niet de beste manier om erachter te komen of een lefreQue op je instrument voor jou iets toevoegt. De enige manier om dat te onderzoeken is het zelf uit te proberen.

lefreQue kan gebruikt worden op alle blaasinstrumenten en daarom leek het

ons - twee musicerende broers, Servé fagot en Chrit hoorn - een leuk idee om samen te proberen of dit werkt. We wilden met name uitgaan van praktische ervaringen, dus niet het frequentiespectrum meten, maar gewoon proberen of je “iets” merkt als je zelf speelt en of een onbevooroordeelde luisteraar daadwerkelijk verschil hoort tussen een instrument met en zonder lefreQue. Een fagottist luistert waarschijnlijk nog beter (of in ieder geval anders) naar een hoorn dan een andere hoornist en een hoornist luistert beter naar een fagot, daarom besloten we een gecombineerde test te doen met hoorns en fagotten. Omdat verschillende meningen tot een completer beeld kunnen leiden zochten we nog een aantal musici voor ons panel. Hoornisten Robert-Jan Looyen en Ger Otten waren enthousiast om mee te doen, maar door omstandigheden lukte het niet om nog meer fagottisten te vinden die op dezelfde avond aanwezig konden zijn. We togen dus naar de Boskapel in Zeist met een hoorntrio en een solofagottist.

Een test moet natuurlijk zo goed mogelijk uitgevoerd worden en om te zorgen dat we ons oordeel zouden baseren op een instrument met correct geplaatste lefreQues, besloot Hans Kuijt - uitvinder van lefreQue - ons persoonlijk te komen assisteren. Hij nam niet alleen zijn collega fluitist Tom Tulen mee naar Zeist, maar ook hoornist Andrew Joy en fagottist Maarten Vonk. Zo waren we dus verzekerd van hulp door lefreQue experts voor onze eigen instrumenten en er was ook nog een tweede fagottist aanwezig, als tegenwicht voor de overdaad aan hoorns.

Als een soort warming-up speelden we met drie hoorns een trio van Reicha, zonder dat er nog iets aan onze hoorns veranderd was. De Boskapel is een fijne zaal om in te spelen en het klonk eigenlijk best aardig. Vervolgens hielp Andrew Joy ons om op elke hoorn een of meer lefreQues te plaatsen. Het lijkt heel simpel: twee metalen plaatjes op elkaar, die met een elastisch bandje aan je instrument vastgemaakt worden.

WAT IS LEFREQUE?

lefreQue werd uitgevonden door saxofonist/fluitist Hans Kuijt. Hij moest in een solostuk op zijn sax een heel hoge noot spelen en hij kon geen enkele (hulp)greep vinden waarmee die toon goed te treffen en ook nog zuiver was. Hans sloeg aan het rekenen, tekende geluidsgolven uit over de lengte van zijn saxofoon en kwam tot een opmerkelijke conclusie. De buiken van de boventonen van de geluidsgolf van de lastige hoge toon vielen precies samen met de kurk waarmee het mondstuk op het instrument bevestigd wordt. Kurk staat erom bekend dat het geluid dempt, dus Hans beredeneerde

dat de lastige toon beter aan zou moeten spreken als hij de dempende werking van de kurk ongedaan zou kunnen maken. Uiteindelijk bedacht hij een klankbrug, bestaande uit twee metalen plaatjes boven elkaar, die met een elastisch bandje op hun plaats worden gehouden. Het bleek te werken, dankzij deze vondst sprak niet alleen die ene hoge toon beter aan, maar klonk zijn hele instrument beter. De boventonen die eerst werden gedempt door de kurk kwamen nu wel in het instrument terecht, met een vollere klank als resultaat. Daarnaast zorgde de betere overdracht van boventonen voor een instrument dat makkelijker aansprak en beter intoneerde.

Hans probeerde zijn klankbrug, inmiddels lefreQue genoemd, ook met succes op zijn fluit. Een fluit heeft weliswaar geen kurk rand, maar bestaat wel uit twee delen die in elkaar geschoven worden. Deze verbin-

ding is niet echt vast en er zit vet tussen, wat de overdracht van boventonen nadelig beïnvloedt. Deze klankbreuk wordt door lefreQue opgeheven. Verder onderzoek leerde dat hetzelfde principe ook toegepast kan worden op andere blaasinstrumenten: houten blaasinstrumenten bestaan uit losse delen die met kurk in elkaar zitten en de stempompen van koperen blaasinstrumenten hebben hetzelfde effect als de twee delen van een fluit. Het mondstuk van koperblazers zit stevig vast in het mondroer, maar die vaste overgang blijkt er net voor te zorgen dat de boventonen niet goed worden doorgegeven, dus ook daar helpt lefreQue. lefreQue is verkrijgbaar in vier verschillende modellen en in zes (combinaties van) materialen, elk met een eigen klankkleur.

Kijk voor meer informatie op <http://www.lefreque.com/>

Servé

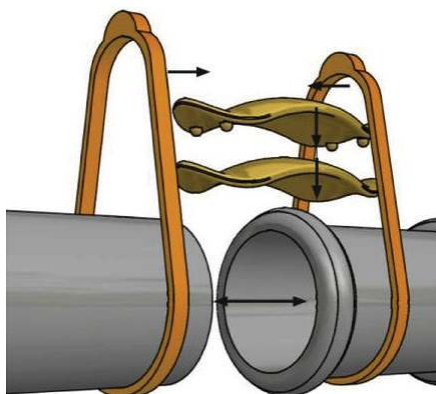
De belangrijkste overgang die overbrugd moet worden is waar het mondstuk in het mondhoer zit, maar in principe zou je elke overgang tussen twee delen kunnen overbruggen (Andrew heeft zelf een triplehoorn met 14 lefreQue's). Wij probeerden het met één lefreQue van mondstuk naar mondhoer en met nog twee extra lefreQue's: een groter model van mondhoer naar de body van het instrument (de dikste buis, grootste bocht, net boven je linkerhand) en een dubbelriet model over de schroefring van de beker (niet nodig bij vaste beker). Met onze "geprepareerde" hoorns speelden we nogmaals hetzelfde hoorntrio. Het verschil was meteen te merken bij het spelen: je hoorn spreekt net wat beter aan, het kost minder moeite om precies te treffen. Ook de luisteraars waren positief. Naast een vollere klank viel het met name op dat de onderlinge stemming beter werd, waardoor we als trio beter samen klonken. Een bepaalde zweving die eerst te horen was - veroorzaakt door verschil in stemming of intonatie - was nu verdwenen.

Nu was de fagot aan de beurt. Servé speelde een solostuk, zonder lefreQue's, dat in deze zaal prima klonk. Daarna werd zijn fagot uitgerust met een aantal lefreQue's. Net als bij de hoorn is de overgang vanaf het "mondstuk" het belangrijkste, in dit geval van het es naar de vleugel. Daarvoor is een speciaal dubbelriet model lefreQue ontwikkeld in samenwerking met Maarten Vonk. Dat model is tevens geschikt voor (alt) hobo en het blijkt ook van pas te komen op hoorns met afschroefbare beker. Verder kunnen er op de fagot nog drie gewone lefreQue's gebruikt worden: het lange model op de overgang van baspijp naar beker en op de overgang van onderstuk naar baspijp en een kort model op de overgang van de vleugel naar het onderstuk (daar is te weinig ruimte voor het lange model). Ook nu viel het meteen op dat de klank een stuk voller was geworden. Het geluid kwam ook meer vanuit het hele instrument, de eigenschap van de fagot waarbij je elke toonhoogte op een andere plek uit het instrument hoort

komen was een stuk minder opvallend. Een van de luisteraars dacht aan de manier van spelen te horen dat het Servé minder moeite kostte om de tonen precies te raken. Hij merkte zelf inderdaad ook dat zijn fagot beter aansprak.

We waren het er dus al snel over eens dat je zeker een positief effect van lefreQue merkt, op hoorn en op fagot, zowel wanneer je speelt als wanneer je luistert. De rest van de avond hebben we het effect van lefreQue nog verder uitgeprobeerd. Een aardige test is bijvoorbeeld om midden in de zaal te gaan staan en langzaam rond te draaien terwijl je een toon aanhoudt. Zonder lefreQue hoor je het geluid steeds uit een andere hoek van de zaal terugkomen, terwijl met lefreQue het geluid steeds van alle kanten tegelijk lijkt te komen. "3D-sound" noemen de mensen van lefreQue dat. Voor de hoornisten was het verder nog interessant om te proberen wat er gebeurde bij gestopt of met demper spelen. Er was wel een klein positief effect hoorbaar en de hoorn bleef net iets beter aanspreken met lefreQue, maar de verbetering van de klank hoor je toch het beste bij gewoon open spelen.

Iets wat je zeker niet moet vergeten is om zelf te luisteren terwijl iemand anders (op jouw instrument) speelt. Daarom speelden alle hoornisten om beurten en speelde Maarten Vonk op Servé's fagot. Naast alle professionele hoorns (Alexander dubbel en triple, Dieter Otto triple) probeerden we ook een oude "fabriekshoorn" van Yamaha en ook die kreeg een verrassend volle sound door twee lefreQue's te plaatsen. Ook de combinatie van instrumenten met en zonder lefreQue is leuk om te horen. Helaas was er maar één fagot, dus de twee fagotisten konden niet samenspelen. De hoorns speelden nogmaals een Reicha trio, waarbij er om beurten de lefreQue(s) van een van de hoorns werden verwijderd. De luisteraars

lefreQue monteren

hoorden meteen welke hoorn dat was, want het leek of je daarmee een van de drie stemmen aan- en uitschakelde. Zeker de laagste hoorn was met lefreQue veel duidelijker aanwezig. Achteraf gezien hadden we van de gelegenheid gebruik moeten maken om ook met fagot en hoorn(s) samen te spelen, maar de avond was zo snel voorbij dat we daar niet meer aan toe zijn gekomen.

De conclusie van een avond testen was dat het zeker de moeite waard is om lefreQue uit te proberen op je fagot of je hoorn. Het testpanel was het er over eens dat een lefreQue verbetering van speelgemak en van klank lijkt op te leveren. Het toevoegen van meer lefreQue's heeft ook effect, maar het vraagt wat meer tijd om voor jezelf uit te vinden op welke plaatsen op je instrument dit voor jou het meeste oplevert. Daarnaast is lefreQue verkrijgbaar in zes verschillende (combinaties van) materialen, die allemaal een andere klankkleur opleveren, maar ook allemaal een ander prijskaartje hebben. Ons voornaamste advies is dus: probeer het zelf!

Dit artikel verscheen eerder in "Uijlenspiegel", kwartaalblad van het Nederlands Hoornisten Genootschap, editie 2014-4

Fagot met lefreQue

lefreQue is onder andere verkrijgbaar bij

- FagotAtelier Maarten Vonk (fagot.nl)
- De HoornShop (www.hoornshop.com)
- Rimskys-Horns (www.rimskys-horns.com)
- The JoyKey (http://www.thejoykey.com/)
- Adams Muziekcentrale (www.adams-music.com)
- Pasma Muziek (www.pasmamuziek.nl)

Kijk voor een overzicht van alle dealers op de website van lefreQue.

VOOR U BELUISTERD

ERIK REINDERS

Ditmaal een bijzondere cd, waarop een nieuw, 56 minuten durend werk voor zeven fagotten te beluisteren is. Een hypnotiserend stuk, in een geheel eigen stijl gecomponeerd, dat alleen tot stand kon komen door het enthousiasme en de enorme inzet van de uitvoerende fagottisten op deze cd, en van de fagottisten die dit project gesteund hebben.

De Amerikaanse componist Michael Gordon (1956) heeft een zeer uitgebreid oeuvre, dat varieert van opdrachtwerken voor groot orkest tot ensemblewerken en opnamestudio composities. Zijn interesse in het onderzoeken van en experimenteren met klankmogelijkheden van traditionele instrumenten leidde tot de totstandkoming van werken als *Potassium* voor het Kronos kwartet en *Industry* voor celliste Maya Beiser. Michael Gordon is er speciaal in geïnteresseerd om dimensies aan zijn muziek toe te voegen door samen te werken met kunstenaars uit andere disciplines. Zo schreef hij in samenwerking met de filmmaker Bill Morrison *Decasia*, (<http://vimeo.com/77153879>), waarin het verval van melodie, stemming en de teloorgang van de klassieke muziek met fragmenten van beschadigd filmmateriaal ondersteund wordt. In 1987 vormde hij met Julia Wolfe, David Lang en Peter Sterling *Bang on a can*, een groep die zich wijdt aan het creëren en stimuleren van innovatieve muziek, waar ter wereld ook gevonden.

De fagottiste *Dana Jessen* nam, nadat zij een aantal composities van Michael Gordon had bestudeerd en gearrangeerd voor de fagot, het initiatief om Michael Gordon een opdracht te verstrekken voor een werk voor fagot(ten). Dana richtte een consortium op, het *New Music Bassoon Commissioning Fund*, om de benodigde middelen te genereren. Ze schreef honderden e-mails naar fagottisten overal ter wereld. Met de uiteindelijke ondersteuning van 30 fagottisten en hedendaagse muzikenthousiasten werd het mogelijk om de opdracht te verstrekken. Michael Gordon reageerde enthousiast, en stelde voor een werk te componeren van een uur. In 2010 ontmoette Dana Michael Gordon om hem

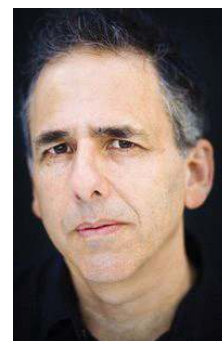
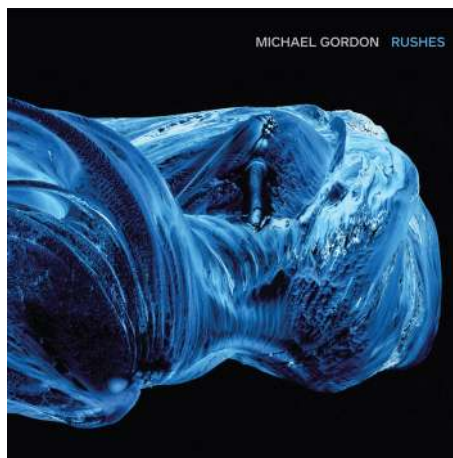
de mogelijkheden (en onmogelijkheden) van de fagot te demonstreren, omdat hij nooit tevoren een werk voor fagot gecomponeerd had. Gedurende het daaropvolgende jaar ontstond het werk, in voortdurend overleg, en in 2012 ontving Dana de definitieve versie. Ondertussen was het *Rushes* ensemble opgericht, en samen met Michael Gordon kon er gerepeteerd worden en konden er kleine aanpassingen gemaakt worden. Gedurende een hele week in september 2012 werd *Rushes* gerepeteerd, opgenomen en uiteindelijk in première gebracht.

DE COMPOSITIE

De titel van het werk, "Rushes", heeft een dubbele betekenis. Enerzijds verwijst deze naar grassen en riet (*Arundo Donax*), waarvan wij, fagottisten, onze rieten maken. Anderzijds verwijst de titel naar de extatische roes die de muziek veroorzaakt bij zowel de spelers als de luisteraar. Het stuk is een tweede in een serie werken waarin Michael Gordon de compositorische mogelijkheden onderzoekt van ensembles met gelijke instrumenten. Het eerste werk in deze serie dat hij componeerde was "Timber" (<http://vimeo.com/104432151>), voor zes slagwerkers die allen een houten balk van 2 x 4 inch bespelen. De balken verschillen van lengte en produceren dus ieder een eigen toonhoogte. Het geluid wordt daarbij versterkt met behulp van contactmicrofoons. Afhankelijk van de plaatsing daarvan op de balk varieert de klank. Het resultaat is een fascinerend stuk met een enorme klankrijkdom, zeker als je bedenkt dat dit slechts zes gewone houten balken zijn waarop gespeeld wordt. De uitvoerenden spelen alle repeterende noten in een verschillend tempo, zodat over elkaar heen bewegende lagen ontstaan. Er treden interferenties op die weer langzaam verdwijnen. Een steeds veranderend

klankveld laat je geboeid luisteren. "Rushes" is op soortgelijke wijze gecomponeerd. De fagotten zetten aan het begin van het stuk een maat van vier tellen na elkaar in, op verschillende toonhoogten. De tonen worden steeds herhaald, waarbij iedere speler zijn eigen herhalingsnelheid heeft, zodat er verschillende lagen ontstaan. Variatie ontstaat doordat soms het aantal herhalingen per tel of de articulatie wijzigt. Ook kan de tijdsduur tussen de inzetten variëren: van vier tellen naar drie tussen de inzetten. Ook de rusten tussen de inzetten kunnen variëren. Aanvankelijk zijn de bewegingen van de verschillende lagen zeer regelmatig, maar in de loop van het stuk veranderen ze op een zeer subtiel manier. Het resultaat is een zeer spannend en boeiend "klanklandschap".

Voor de zeven fagottisten heb ik een enorme bewondering: het lijkt me een uitputtingsslag om het stuk, dat 56 minuten duurt, uit te voeren. Door de steeds repeterende noten moet je wel blaren op je tong krijgen! Het is fascinerend om naar te luisteren. Toch denk ik dat het stuk pas echt tot zijn recht komt als je het live kunt ondergaan. Of dat nu als speler of als luisteraar is. *Rushes* is een uitgave van Cantaloupe Music: <http://cantaloupemusic.com/albums/rushes>.

Michael Gordon

Rushes van Michael Gordon voor 7 fagotten door The Rushes Ensemble

De 7 uitvoerende fagottisten zijn Dana Jessen, Saxton Rose, Rachael Eliillot, Jeffrey Lyman, Lynn Hileman, Maya Stone en Michael Harley.

The Roaring Twenties

FREEK SLUIJS

Calefax rietkwintet met Cora Burggraaf mezzo-sopraan in composities van onder anderen Gershwin, Copland en Weil.

Roaring Twenties: smeug tot op de bodem! Calefax schotelt de luisteraar een gevarieerd programma voor op deze cd, instrumentaal werk en begeleidingen van grote klasse, ter ondersteuning van de zoektocht naar liefde, onbeantwoorde liefde, verlangen naar of treuren om, van zangeres Cora Burggraaf. Het spel van deze blazers is al 29 jaar fenomenaal goed maar het ensemble heeft met basklarinettist Jelte Althuis en saxofonist Raaf Hekkema¹ ook arrangeurs van wereldniveau in huis. Zij gebruiken fagot en basklarinet met verve als basinstrument, maar ook voor melodieën en middenstemmen. In al hun registers passen de hobo/althobo, klarinet en saxofoon zo goed bij elkaar dat het soms niet makkelijk te horen is welk instrument speelt. Persoonlijk klank- en speelkarakter

is er wel degelijk wanneer nodig; alle vijf hebben een rijk palet aan klank en kleur. Een genoeg om te mogen horen. Met zangeres Cora Burggraaf maakte Calefax een reeks muziektheatervoorstellingen en op deze cd horen we daaruit een paar zeer sappige "liedjes". De mezzo klinkt beheerst, klassiek, rauw, verdrietig, zwoel of boos. In de Cabaret Songs van Benjamin Britten komen de mooie teksten (teksten om bij stil te staan), uitdrukking en begeleiding prachtig samen. Coplands Sentimental Melody krijgt hier ook de perfecte belichting. Tinkelende ijsblokjes in het whiskyglas, stemmen van nachtclubbezoekers gedempt op de achtergrond. In de levendig gespeelde muziek wordt weliswaar de sfeer van een vervlogen tijdsbeeld neergezet, maar blijken emoties niet aan veroudering onderhevig. Kurt Weill's muziek klinkt hier

in de Dreigroschensuite en in twee liederen, waarvan Soerabaja Johnny wel de lekkerste uitsmijter is die hier genuttigd kon worden, pijnlijk goed. De blik en het oor gericht op Fagottist Alban Wesly, mede-oprichter van Calefax: hij speelt supersoepel de zachtste passages of moeiteloos zangerig een tedere melodie op zijn Leitzinger fagot. Alban is ook fagottist in Musikfabrik Köln en actief als componist, arrangeur en filmmaker.

De (super audio surround en gewoon stereo) cd is uitgebracht door Challenge Classics: nummer CC72657.

calefax.com | wesly.eu | musikfabrik.eu

¹ Die ene van "Geen dag zonder Bach", Vioolpartita's BWV 1002, BWV 1004 en BWV 1006 op saxofoon; cd CC72648

FagotAtelier Maarten Vonk

Spaarnestraat 43
3812 HB Amersfoort
The Netherlands
T +31-33-4616334
F +31-33-4612546
E info@fagot.nl
W www.fagot.nl